É Romani Glinda

Den romska spegeln

jan-feb
Nr 1–2011

Pris 47 kronor

TEMA
27 januari

Redaktören har ordet

Delegationen för romska frågor lämnade rapporten Romers rätt – en strategi för romer, till regeringen i höstas. Där talas det om att ta bort välfärdsgapet i Sverige. Där finns även en förhoppning om att ett barn som föds idag ska ha samma förutsättningar för ett gott vuxenliv som sina jämnåriga icke-romska kamrater om 20 år. Ska det verkligen behöva ta tjugo år innan vi har hunnit i kapp majoritetssamhället?

I rapporten finns det även förslag på att skapa en sanningskommission eller en vitbok. Vilket är bäst? Och vad är det för skillnad? Om det nu finns någon skillnad. Enligt Ullenhag är dessa ord synonymer. Enligt Leissner är en vitbok en utredning. Enligt vad jag har kommit fram till är en vitbok en skrift som med viss auktoritet sammanfattar idéer eller ambitioner inom ett specifikt område.

Enligt Emma Svensson och Rebecka Herdevall [2005] är sanningskommissioner organ som har använts i länder efter inbördes kriser för att göra upp med det förflutna, men som inte har juridisk makt.

Att en sannings- eller försoningskommission inrättas i Sverige för att kartlägga och dokumentera övergrepp, försummelser och diskriminering mot den romska minoriteten är bra, men hur ska försoningen gå till? Ska Reinfeldt stå där med mössan i handen och offentligt be romerna om ursäkt, föga sannolikt. Synonymer för ordet försoning är förlikning, uppgörelse, gottgörelse och bot. Hur ska förlikningen gå till? Förlikning innebär kompromiss, halva vägen var. Uppgörelse, ja då gör staten upp med sitt förflutna med övergrepp och förföljelser på romer, men kommer det någon gottgörelse? Ja en kollektiv ekonomisk kompensation var det tal om i betänkandet, men inte i vitbokens inledning.

När Norge gjorde upp med sitt förflutna gav resandefolket ”Tater” gavs en kollektiv kompensation för den assimileringspolitik de varit utsatta för. Om jag inte minns fel handlade det om 125 miljoner norska kronor, varav 75 miljoner fonderades med en avkastning på fyra miljoner om året som går till kulturella insatser som romanifolket själva bestämmer över. I Norge finns det mellan fem- och sextusen romanifolk/tater, i Sverige talar man om 25-30 tusen som här kallas för resandefolket.

Och så slutligen bot, ja det handlar ju om hjälp. Hjälp till självhjälp kanske? I delegationens betänkande talas det om ett sekretariat på myndighetsnivå med en femtioprocentig romsk stab. När i tiden skulle en sådan kunna inrättas? Och varför kan inte romerna i stället ha ett eget Romating där de, i liket med Sametinget som är både en statlig myndighet och ett folkvalt parlament, får ett övergripande uppdrag att bevaka frågor som rör romsk kultur i Sverige. Nej föresten, vi är nog inte där än. Vi har ju för närvarande sju eller åtta romska riksförbund. Alla måste nog först komma överens om att skapa en paraplyorganisation som det har varit tal om och kanske därefter kan ett Romating skapas.

Bengt O Björklund, Fred Taikon, Rosario Ali Taikon, framför sitter Mirelle Gyllenbäck, Maja-Lena Taikon och Veronika Portik.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:
+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: *info@romaniglinda.se*
Webadress*: www.romaniglinda.se*

Postgiro: 19 54 82–5

Ansvarig utgivare och chefredaktör: Fred Taikon
Redaktion: Maja-Lena Taikon, Rosario Ali Taikon, Bengt O Björklund, Mirelle Gyllenbäck, Veronika Portik

Tipsa oss
Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanésdialekter, antingen via vanlig post eller via e–posten: *red@romaniglinda.se*

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Romsk by blir konstverk	sid. 4-5
Romani Rose talar	sid. 6
TEMA 27 januari	sid. 7–11
Samrådskonferens	sid. 12-13
Unga romer drabbas	sid. 14-15
DO	sid. 16-17
Bakro	sid. 17
Ny utredning	sid. 18
Skyddsvärnet	sid. 20-21
Maria Leissner	sid. 21-22
Det magiska skrinet	sid. 22
Erik Ullenhag	sid. 23
Rosa Taikon	sid. 24
Notis	sid. 25
Marie-Claude	sid. 26-27
The Holocaust	sid. 27
Aleksandr Pushkin	sid. 28
Bokrecension	sid. 29
Notis	sid. 29
Debatt	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen 27 januari 2011 på Raoul Wallenbergs torg. Cecilia Malmström och Eskil Franck tänder lyktor för att hedra Förintelsens offer.

Vår bidragsgivare
Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651–3258

Den romska flaggan är romernas symbol

Den romska flaggan är det romska folkets främsta och viktigaste symbol inför omvärlden. Den är ett resultat av historiens vingslag och berättar i utvalda delar vilka vi romer är och vad vi tror på. Den romska flaggan är som ett heraldiskt vapen under vilket det romska folket strider och lider i kampen för medborgerlig jämställdhet och mot antiziganismen. Därför är det frustrerande och svårt att förstå att vissa använder den romska flaggan lite hursomhelst. Jag känner inte till något annat folk vars flagga behandlas så vårdslöst och respektlöst som den romska. Den romska flaggan skall hållas i helgd och ära, inte släpas i smutsen genom att tanklösa människor förvränger den till oigenkännlighet när de gör om det röda, indiskt inspirerade hjulet till ett simpelt vagnshjul, en knytnäve eller en pitbullterriers huvud!

Den romska flaggans historia och symbolik

Den romska flaggans historia är tyvärr höljd i dunkel och okänd för de flesta. Få vet att den romska flaggans rötter går tillbaka åtminstone till 1933 då en romsk konferens hölls i Rumäniens huvudstad Bukarest. På konferensen bestämdes att den romska flaggan skulle bestå av två horisontella fält, det övre blått och det nedre grönt. Sitt nuvarande utseende fick flaggan på den första internationella romska världskongressen som hölls i närheten av London i april 1971. Det var då det 16-ekrade hjulet lades till, inspirerat av det 24-ekrade hjulet, Ashok Chakra, i Indiens flagga. Enligt National Romani Anti-Discrimination Organizations hemsida står det blå i den romska flaggan för himlen och eviga andliga värderingar medan det gröna står för den organiska och växande jorden samt för världsliga värderingar. Det röda hjulet står för rörelse och framåtskridande och är rött för att hylla de romer som blött och dött under historiens gång. Den romska flaggan är således resultatet av romers ansträngningar och lidanden. Flaggan är en sammanfattning av vårt folks historia och kultur, en hyllning till våra förfäder och ett uttryck för vår självuppfattning. Den romska flaggan är det romska folkets främsta kännetecken. Att förvränga hjulet är att skymfa flaggan. Att enbart förändra flaggans färger är att skapa en ny flagga som inte skall förväxlas med den romska, trots eventuella likheter.

En fråga om kunskap och värderingar

Vad som är anledningen till problemet med förvrängningar av den romska flaggan är svårt att utreda inom ramen för denna korta text, men jag tror att en grundlig utbildning i romarelaterade frågor, åtminstone till viss del, kan öppna romers ögon för vad flaggan är och står för. Denna utbildning kräver naturligtvis att de som sitter på kunskapen om flaggan bidrar till spridandet av denna kunskap, bl a genom litteratur. Vad gäller användningen av den romska flaggan måste vi romer uppträda med mer självaktning än att misshandla och vanhedra vårt folks symboler. Ty hur och varför skall vår omvärld tro på och respektera dessa symboler om inte vi själva gör det?

Robert Brisenstam
Jur. stud.

Har du något som du vill säga? Finns det något som bara måste få komma ut?
Hör i så fall av dig. Vi tar tacksamt emot alla texter som leder till debatt på denna sida.
Skriv till:
red@romaniglinda.se
Vi förbehåller oss rätten att ändra och korta i insänt manus.

Romsk by blir konstverk

Alla de tre målningarna på detta uppslag är skapelseberättelser.

Hjälp söks för genomförande av ett mycket speciellt projekt. Bódvalenke, en av Ungerns mest eftersatta byar, vill komma tillbaka på fötter igen. Romerna där vill visa att med lite hjälp kan de ta sig ur fattigdomen med egna ansträngningar och tar konsten till hjälp.

***Text**: Bengt O Björklund* ***Foto:** Rosario Ali Taikon*

Ett centrum för konst är i vardande i en byn Bódvalenke. Detta är något helt nytt och unikt i Europa,: en enorm friluftsutställning målad av Europas romer. Romska konstnärer från Ungern har redan gjort 13 fantastiska, konstnärliga väggmålningar.

Från och med våren 2011 kommer romska målare från andra europeiska länder också bjudas in.

Konstnärernas förslag till verk kommer först att bedömas av en vald jury. De konstnärer som blir utvalda kommer att få färg, penslar, boende, måltider och resekostnader. Dessutom kommer ett bidrag ges beroende på storleken av arbetet, i genomsnitt cirka 1000 euro.

Freskmålandet i Bódvalenke har flera sammanhängande mål.

– Romerna bor i de sämst ställda samhällena i Europa, det är de som utsätts för de värsta fördomarna. I Bódvalenke vill vi skapa något som alla romer kan vara stolta över och som kan utlösa en uppskattning hos majoritetsbefolkningen. Baserat på de verk som hittills skapats, kommer vi att nå detta mål i sin helhet, säger initiativtagaren Eszter Pásztor.

Bódvalenke är ett instrument i kampen mot fördomar, delvis genom väggmålningarna som är konstverk värda uppskattning och dels genom det faktum att Fresco Village, som byn kallas, redan har blivit en turistattraktion.

– Genom att besöka en romsk by får turister och folk från majoriteten för första gången i sitt liv komma i direkt kontakt med romer (när kan de annars få en chans att ta del av en måltid i en romsk familj?). De kommer att upptäcka att de är vänliga och öppenhjärtliga. Detta ändrar tankesättet för många. Vi vill göra det klart, även för oss själva, att Ungern kan erbjuda andra lösningar än de som högern erbjuder att bekämpa de problem som orsakas av fattigdom.

Projektet är också ett försök att genomföra en social integration av romer med en strategi som skiljer sig från dem som hittills använts. Det har gjorts många försök till att lösa romska familjers problem genom att flytta dem till andra byar och städer, där invånarna var (ofta fientliga) icke-romer.

– Här däremot tar vi icke-romerna till romerna - dels som medlemmar i projektgruppen och deras assistenter och dels genom de turister som besöker dem. Erfarenheterna hittills visar att på detta sätt utvecklas det en meningsfull dialog för båda parter, något som bidrar till ömsesidigt lärande, bättre förståelse för varandra och, förhoppningsvis, till en fredlig samlevnad.

Projektet har skapat stor uppståndelse i

den akademiska världen.

– Moholy-Nagy University of Arts har för avsikt att inleda ett flerårigt projekt för att studera samspelet mellan minoritets/majoritets konst och design, samt det eventuella bidraget av konst i kampen mot fattigdomen. Grupper av studenter som läser sociologi, antropologi, landsbygdsutveckling och liknande ämnen från alla stora ungerska universitet har besökt Bódvalenke för att studera detta experiment, många av dem återvänder regelbundet som volontärer.

Det är romerna själva i byn som har tagit fullt ansvar för projektet efter ett beslut i fullmäktige i mars 2009. Man räknar med att det kommer många turister för att besöka byn, något som på sikt kommer att stärka romernas situation.

De som är intresserade kan skicka förslag till utformning (helst i PDF) till Eszter Pásztor på: epasztor@enternet.hu.

Mer information om projektet finns på: *http://www.bodvalenke.eu*.

Tyskland har inte kommit till rätta med sitt förflutna

I en intervju med den tyska dagstidningen Bonner General-Anzeiger publicerad i mitten av februari, diskuterade Romani Rose, ordförande i Centralrådet för tyska sinter och romer, situationen för sin minoritet i Central- och Östeuropa.

***Text** Bengt O Björklund*

På frågan varför många romer som bor i Bulgarien och Rumänien hade det bättre före 1989, sade Rose att samma gäller för många post-kommunistiska stater.

– Mer än 80 % av romerna hade jobb då. Idag finns det regioner där 90 % av romerna är arbetslösa. Det är en formidabel brist på framtidsutsikter, sade Rose.

När det gäller de höga EU-stöd som erbjuds för romernas integrering, vill han att användningen av dessa medel ses över.

– Det kan bara inte vara tillåtet att slösa bort dessa pengar, eller vad som är ännu mer förvånande, att de inte används alls. Den enda möjliga tolkningen är att dessa länder inte har för avsikt att ändra tillståndet i vårt utanförskap från samhället, sade han.

Enligt Rose, härskar en stark antiziganism särskilt i de stater som samarbetade med nazisterna under kriget.

– Tjeckien, Ungern, Rumänien och Slovakien har aldrig riktigt kommit till botten med sin del av ansvaret för de brott som begicks mot judar och romer.

Han anser att detta är relaterat till den nuvarande ökningen av nynazistiska partier i dessa länder.

– Vi har också NPD här [i Tyskland], men det finns samtidigt ett utbrett motstånd mot det. Det är skillnaden, sade han.

Roses åsikter anses stötande, åtminstone bland historiker. De berörda staterna var antingen ockuperade av tyska Wehrmacht under nazismen, eller styrdes av marionettregimer som installeras av Hitlers Tyskland. Det är sant att med undantag av polacker, var de flesta av befolkningen i dessa länder antingen passiva eller samarbetade frivilligt med den nazistiska regimen, som den tyska befolkningen gjorde. Å andra sidan, nazisterna mördade inte ett litet antal av medlemmarna i den etniska majoritetsbefolkningen i dessa stater. Främst fanns det dock inga demokratiskt valda regeringar i dessa länder som stödde folkmordet på romerna som verkställare av folkets vilja. Efterkrigstidens kommunistiska system hindrade dessa samhällen från att fritt komma till rätta med det ideologiska arv nazisterna lämnat dem. Efter 1989 demokratiskt valda regeringar bara tveksamt stött forskning i historien om Förintelsen.

I anknytning till den senaste tidens avvisningar av romer från Frankrike, sade Rose att den främsta orsaken till den franska regeringens repressiva politik var att Frankrikes president Nicolas Sarkozy var ställd inför massiv kritik över sin inrikespolitik. Romerna i fråga fungerade som hans syndabockar. Deras utvisning var bara en manöver för att dra uppmärksamheten bort från bristerna i andra delar av hans politik.

– Jag är mycket glad över att EU beslutsamt avvisade honom, lksom den franska allmänheten. Silvio Berlusconi spelar samma låt, förresten, sade Rose.

När vi frågade hur det är i Tyskland, sade Rose att enligt undersökningar utförda av hans organisation diskrimineras 76 % av romerna i Tyskland inom utbildning, boende och sysselsättning.

– Detta förfärliga faktum förklarar också varför större delen av romer och sinter lever anonymt [de kan inte uttrycka sin etnicitet], sade han.

Rose gjorde påpekade att det idag finns romer som presentera sig som romer i tyska offentliga TV-sändningar, inklusive en chef för kriminalpolisen i Kehl, en journalist i Hamburg, en reklammakare som arbetar för ett känt företag och en chef vid ett kärnkraftverk.

– Det finns också många romer inom idrotten. En av Tysklands mest berömda fotbollsspelare var rom, liksom Jean-Marie Pfaff, en före detta målvakt för Belgien, sade Rose.

På frågan vad han säger till folk som oftast bara möter romer som tiggare, påpekar han att romer inte är de enda som tigger.

– De flesta romer lever normalt i samhället. Baserat på beteendet hos vissa individer har en myt har skapats om karaktären av hela nationen. Det kommer inte att leda oss någonstans.

Rose, som föddes strax efter kriget, förlorade 13 släktingar i de tyska koncentrationslägren. Sedan 1982 har han varit ordförande i den nationella organisationen av tyska sinti och romer. I slutet av januari lyckades han få romer som överlevt nazisternas förföljelser att tala i det tyska parlamentet för första gången någonsin.

– Tyvärr var det för sent för många av de överlevande från Förintelsen som gärna skulle ha varit där. Den generationen dör ut, sade Rose.

Efter två år av käbbel, kommer ett viktigt minnesmärke över förintelsen av Europas romer slutligen att presenteras i Berlin i år. Roses organisation har kämpat för detta minnesmärke i mer än 10 år. Rose har också personligen starkt kritiserat både de tjeckiska och tyska regeringarna för att tillåta driften av en storskalig svingård på Lety vid Písek, på den plats där tjeckiska romer led under andra världskriget.

Forum för levande historia på Raul Wallenbergs torg

Årets hedrande av de som föll offer för nazisternas grymheter under Andra världskriget har åter gått av stapeln. På mångа platser runt om i landet och i resten av världen har människor samlats för att att minnas och hedra de mördade.
På Raul Wallenbergs torg talade Eskil Franck och Birgitta Ohlsson.

***Text och foto**: Bengt O Björklund*

Forum för levande historia i Stockholm har sedan 2005 en tradition av att samla de som vill hedra offren från nazisternas illgärningar på Raul Wallenbergs torg. Så skedde även detta år. Forumets intendent Eskil Franck inledde som vanligt och gästtalare i år var EU- och demokratiminister Birgitta Ohlsson.

Den 27 januari på är det som vanligt kallt på Raul Wallenbergs torg och det är bara de tappraste som tagit sig hit.

– Auschwitz-Birkenau med sina 1.3 miljoner mördade har blivit en symbol för hela det djävulska skeende vi kallar Förintelsen. Det var ett skeende utan motstycke i vår mänskliga historia, iscensatt av människor som var genomsyrade av förakt för andra. Sex miljoner – motsvarande 2/3 av Sveriges befolkning – mördades av det enda skälet att bedömdes tillhöra fel folk och fel grupp. Vi kallar det därför idag med rätta ”folkmord”, sade Eskil Franck.

Eskil Franck talade också om den process som ledde fram till det ohyggliga:

– Det skedde inte över en natt. Det var en lång process med tillvänjningseffekt som vi dag kallar normförskjutning. Vanliga, det vi kallar hyggliga medborgare, drogs med i denna utveckling och blev som jublande åskådare, stödjande medaktörer i det tilltagande morddramat.

Han menar att det är något som skulle kunna hända igen.

Birgitta Ohlsson berättar om ett möte i Auschwitz den 27 januari förra året. Riksdagsledamöter från hela Europa hade samlats där. En av ledamöterna talar med Birgitta Ohlsson. “Det är 22 grader kallt. Vi står i rad bredvid varandra utanför barackerna. Vi kommer från hela vår europeiska kontinent. Jag fryser som jag aldrig gjort tidigare i mitt liv. Vi väntar och väntar. Alla är allvarliga. Fyllda av tomhet. Plötsligt ser jag honom, en bekant från södra Europa, som jag inte sett på tio år. Jag tränger mig fram. Vi talar om våra liv, vad som hänt och jag berättar stolt att jag väntar mitt första barn”.

– Han ler mot mig, men blir snabbt allvarlig när han säger: “Sådana som du skulle Doktor Mengele ha sänt rakt i döden. Gravid, gift med en judisk man och liberalt politiskt aktiv”. Hans ord släpper mig inte den kvällen. Och inte

Den 27 januari 1945 befriades fångarna i Auschwitz som överlevt nazisternas massutrotningsindustri av ryska trupper. Den misär och det lidande som mötte soldaterna var och är obeskrivlig. För att vi aldrig ska glömma dessa hemskheter och för att förhindra att det sker igen har den 27 januari blivit till ett årligt återkommande högtidlighållande av förintelseoffren från Andra världskriget.

27 Januari 2011

heller den inre bilden av hur nazidoktorn Mengele med sin ridpiskas slöa snärt avgör en människas liv. Höger betyder död. Vänster liv.

Men Auschwitz var inte unikt, det var ett av fem Förintelseläger.

– Auschwitz var ett av över 1 600 koncentrationsläger. Ett industrialiserat folkmord, djävulskt planerat i minsta detalj med modern teknik som gör det historiskt ensamt i sitt slag. Men hatets mekanismer, demokratins bräcklighet och massdödandet i sig är däremot inte unika.

Birgitta Ohlsson talar om folkmorden i Darfur, Rwanda, Halabja och Srebrenica.

– De har alla följt i Förintelsens tragiska spår. Mantrat om "aldrig mer" är och var en mycket tunn fernissa hos mänskligheten. Antisemitismen lever och frodas i dagens Europa sida vid sida med hat mot romer, homosexuella, muslimer och invandrare. Jag skäms ofta som EU-minister över att judehat och fördomar fortfarande år 2011 jäser på vissa håll i Europa.

Detta sker, menar hon, trots att den europeiska unionen är byggd på ruinerna efter världskrig. Trots att dess fundament är alla människors lika värde. Trots att det bara finns ett värdigt styrelsesätt; demokrati.

– Trots detta visar en undersökning av Anti-defamation Leauge i sju europeiska länder 2009 att antisemitiska attityder har ökat. 41 procent anser att judar har för mycket makt över den finansiella marknaden. 44 procent anser att judar talar för mycket om Förintelsen. 31 procent anser att judar är helt, ganska eller lite skyldiga till den finansiella krisen.

Sverige är heller ingen sörgårdsidyll.

– Brottsförebyggande rådets sammanställning av hatbrott visar på en kraftig ökning av antisemitiska trakasserier de två senaste åren. Antalet anmälningar ökade med 57 procent under 2009 och med 35 procent under 2008. Detta är den hatbrottskategori som ökat mest. Efter 1945 hette det i ångerns tidevarv, "men jag valde inte nazismen. Jag stod utanför", men "att inte välja är också att välja" som det gamla ordspråket på jiddisch lyder. Det är därför vi är samlade här i idag. För att Europas mångfald aldrig får bytas mot enfald.

RKC Stockholm

I Stockholm har Romskt kulturcentrum varje år högtidligthållit dagen och så även i år. Talarna stod formligen på kö för att hedra de romska och judiska offren.

RKC:s styrelseordförande Lars Demetri inledde minnesdagen med att citera ur bibeln: ”Om detta må ni berätta”.

– Det största folkmordet i historien skedde under andra Världskriget då miljoner judar och romer mördades och om detta måste vi berätta. Vi får aldrig glömma. Men detta räcker inte. Vi måste också hitta strategier för att synliggöra det hemska som hände. Vi måste tala mer om det, vi måste skriva om det och barnen i skolan måste få veta.

Näste talare var Rabbin, David Lazar som berättade om gemenskapen med romerna.

– Vi judar och romer har mycket gemensamt. Vi är två folk som vandrat från land till land, förföljda och diskriminerade. Vi måste hålla ihop. Vi judar är stolta över alla länder vi har levt i. Varje land har gett oss något, och det var detta något som stals från oss i Förintelsen. Idag tänker jag inte bara på de judar som förintades utan även på alla romer, homosexuella, sjuka och alla polacker.

Vice ordförande för den Judiska församlingen, Mikael Cohn, tog över.

– Min mor föddes i Ungern och överlevde Auschwitz. Det är 66 år sedan Auschwitz befriades, men vi är inte här för att enbart minnas de judar och romer som mördades, utan för att försäkra oss om att detta inte ska ske igen. Vi judar och romer har som sagt mycket gemensamt. Vi har våra egna traditioner, vi har levt utanför samhället, vi har mördats. Respekt för de mänskliga rättigheterna är något självklart i Sverige säger man, men är det så? Har någon hört Reinfeldt säga något om romernas svåra situation? För att kunna bekämpa antisemitism och antiziganism måste vi vara högljudda. Idag är det romerna som är särskilt utsatta. Demoniseringen av denna folkgrupp börjar som demoniseringar alltid börjar, i

svåra tider. Syndabockar utses. I Österuropa tas inte hatbrotten på allvar. På internet i Sverige frodas lögner, halvsanningar och hattexter. Det finns journalister som inte vet att de använder nedsättande ord och beskrivningar. Vi behöver politiker som tar avstånd och fördömer dem som är antisemitister och antiziganister, som tar hotet mot romer och judar på allvar.

Roma Unions vice ordförande Viktor Famulson berättade om sina upplevelser från kriget.

– Jag är ett barn från Förintelsen. Jag var med. Det jag upplevde var ren ondska. Över en miljon romer mördades och ändå vet inte folk idag vad det var som hände och än idag pågår förföljelsen. I Europa växer nya generationer upp med hatisk syn på romer. I Ungern skjuter man romer, men ingen är åtalad. Vi måste alla hjälpas åt för att skapa en bättre värld där alla kan leva tillsammans på lika villkor.

UD-ambassadören Maria Leissner ligger bakom kravet på en vitbok där alla oförätter mot romer i Sverige ska tas med.

– Vi samlas idag för att minnas det ohyggliga som hände så att det inte kan hända igen, men romernas lidande verkar aldrig ta slut. Vad är det egentligen som gör att det är socialt tillåtet att förfölja romer än idag? Efter Andra världskriget impregnerades EU mot antisemitism, men för romerna är situationen inte alls säker. För dem kan en ny Förintelse vara på väg eftersom så få känner till hur de drabbades under Andra världskriget och denna brist på kunskap gör att man slipper skämmas för sin nedlåtande syn.

Den välkände frikyrkopredikanten Stanley Sjöberg tog till orda. Han var synbart rörd av tidigare talare.

– Det är viktigt att minnas det som hände. Jag läste en artikel av Per Wästberg nyligen där han poängterade vikten av att minnas även de små detaljerna, hur föräldrar fick se på när deras barn flåddes levande, hur barn dränktes i urinoarer, hur ögonen sticktes ut. Detaljer är viktiga. Vi måste vara starkt kritiska till allt det negativa som pågår och vi måste manifestera försoning. När jag till exempel kommer på besök i judiska församlingar måste jag alltid be om förlåtelse för allt som den kristna kyrkan har gjort mot detta folk.

Författaren Gunilla Lundgren och Jaqueline Georgsson talade om Jaquelines mormor, Sofia Taikon, som var en av de få romer som kom med de vita bussarna till Sverige efter Andra världskrigets slut. Om detta har Sofia själv berättat för Gunilla som sedan gjorde boken Sofia Z-4515.

– Om man inte visste vad min mormor gått igenom så syntes det inte heller. Hon ville inte tala om det hemska som hände, men för mig började hon till slut berätta det som hon i årtionden förträngt bara för att kunna överleva och gå vidare. Så kom Gunilla och hela historien rullade fram, berättar Jaqueline.

– Sofia fick förtroende för mig när hon hörde att jag redan hade skrivit böcker med romer. Tillsammans bestämde vi att det skulle bli en bok för barn och Sofia ville inte att den skulle bli för sorglig, berättade Gunilla.

Riksdagsledamoten Roger Haddad (fp) talade om vikten av att det finns politiker som står upp mot hatet.

– När det gäller romer och deras situation är det alldeles för tyst idag. Det är inte korrekt att tala om deras utsatta position. Det som behövs är mer kunskap. Politiker måste få kännedom om vad det är som görs mot romer.

Även Joakim von Scheele från Forum för Levande Historia talade om Förintelsen.

– Nazisternas terror saknar motstycke i historien. Med alla medel mördade de folkgrupper som inte passade in. Även om Förintelsen är långt borta känns det ändå som om det skulle kunna hända

Viktor Famulson och Lars Demetri.

David Lazar.

Mikael Cohn.

Maria Leissner.

27 Januari 2011

Stanley Sjöberg, Gunilla Lundkvist, Jaqueline Georgsson, Roger Haddad, Joakim von Scheele och Jasenko Selimovic.

igen. Romernas situation är oroande. De utestängs och diskrimineras. Jasenko Selimovic, statsekreterare på Arbetsmarknadsdepartementet, var siste talare för dagen.

– I denna bekymmersamma tid är det personliga vittnesmålet på väg att försvinna. Romer förföljs och mördas i Ungern, i Sverige har Sverigedemokraterna kommit in i Riksdagen. Det finns människor som romantiserar både antisemitismen och antiziganismen. Romer i Europa nekas alla rättigheter. Folkmordet på romer har försvunnit ur det allmänna minnet och termer från kriget har förflackats. Folk som stoppas för fortkörning kan säga ”djävla Gestapometoder” och med det förringa det som nazisterna gjorde. Det gäller att ge minnet ny kraft för hemskheterna kommer alltid tillbaka om än i nya skepnader och i nya sammanhang. Kanske så många som två miljoner romer mördades av nazisterna, i alla fall utplånades hälften av alla romer i Europa av Hitler. Vi måste fortsätta att tala om det som hände så att inte enbart en sanning får råda.

Kvällen avslutades med ljuständning, romernas hymn och mingel runt kaffebordet.

Minnesdagen i Göteborg

Det är med spänning som jag stiger in genom portarna till Göteborgs universitet i Vasaparken. Det är den 27 januari 2011, Förintelsens minnesdag, och vi är på väg att samlas för att kämpa för demokrati, mänskliga rättigheter, mot nazism och politiskt våld.

***Text och bild**: Charlotta Roos Jonsson*

Det strömmar in folk i den stora aulan, bland annat Cecilia Malmström, en av dagens huvudtalare. Vi hälsar på varandra och hon säger leende att ”jaaa, jag har några rader om romer.” Cecilia är EU-kommissionär och bland annat ansvarig för att vi ska få en gemensam asyl- och migrationspolitik i Europa. Hon talar om dagens ämne utifrån sitt arbete med de här frågorna. Jag slår mig ner bredvid ett gäng italienare, det finns många olika nationaliteter representerade här idag. Här finns även gymnasieelever, invandrar- och kulturorganisationer, religiösa samfund med flera.

Aulan är i stor sett fullsatt när Georg Braun, ordförande i Judiska församlingen välkomnar oss. Han berättar att det står en utställning från Auschwitz i entrén som alla kan beskåda i pausen. Den kommer sedan att finnas i Judiska församlingens lokaler i Göteborg. Landshövding Lars Bäckström tar därefter ordet i talarstolen. Han poängterar att vi samlas idag för att minnas befrielsen och han uppmanar alla ” Om det må ni berätta...”. Han menar att vi samlas idag för att strida och kämpa, för nya strukturer där vi inte strider mot varandra. Han utropar:

Cecilia Malmström.

– Låt oss istället bry oss om det allmänna. Låt dig vara en del av samhället, mot rasism och främlingsfientlighet! Låt oss vinna fred i våra hjärtan och föra berättelsen framåt! Vi samlas idag för att minnas förintelsens offer, avslutar han.

Stå upp för oliktänkande

Cecilia Malmström tycker att vi behöver minnas förintelsen.

– Vi kan hedra förintelsens offer genom att berätta om judar, romer, handikappade, homosexuella och alla andra som blev offer i det nazistiska samhället som bestod av ren ondska! Snart finns det inga överlevande kvar från förintelsen och därför är det av yttersta vikt att vi berättar, säger Cecilia. Hon fortsätter:

– Vi ser än idag hur minoriteter förföljs och det får vi aldrig acceptera. Romer är en grupp som har fått utstå diskriminering och som fortfarande diskrimineras, trots att vi kommit långt i Europa, poängterar hon.

Nästa talare är Barbro Eberan. Hon ska tala om sin bok ”Är Hitler en demon?” som kommer inom kort. Hon är fil. dr i germanistik, bor i Hamburg och arbetar internationellt med skuldfrågan efter Förintelsen. Barbro berättar att hon led av tystnaden som fanns när det gällde efterkrigsåren i Tyskland. Det rådde en skuld över det tyska samhället. Hon var till slut tvungen att undersöka hur det som hade skett kunde ske. Hon konstaterar bestämt att vi är inte färdiga med Hitler än. Snart kommer hennes bok ut om Hitler. Men det viktigaste, menar hon, är att ta itu med våra egna mörka sidor och stå upp för det som hände under förintelsen.

– Vi är alla medansvariga för förintelsen, hävdar hon bestämt. Vi behöver gemensamt söka svar på frågan, hur kunde detta ske? Vi i Sverige bodde granne med ondskan. Så länge vi demoniserar Hitler undviker vi vårt ansvar. Vi behöver ta itu med vårt förhållande till Hitler och se vilken funktion han fyller i vårt samhälle, menar Barbro Eberan.

Född fördömd

På Stadsbiblioteket i Göteborg den 27 januari 2011 samlas vi för att lyssna på Irka Cederberg som talar kring sin bok Född fördömd. Vi är en blandad skara av studenter och andra intresserade lyssnare som vill höra vad hon har att säga om romernas situation förr och nu.

***Text och foto**: Charlotta Roos Jonsson*

Irka Cederberg inleder med att berätta om att i Europa har man behandlat sin största minoritet, romerna, precis som USA har behandlat sina svarta. Hon menar att det är svårt att uppskatta hur många romer som finns idag i Sverige, Europa eller världen.

Förföljelsen av romer fick sin kulmen under andra världskriget. Man vet inte hur många som dödades.

– Det har tagit lång tid för världen att se att romerna varit utsatta för samma förintelsepolitik som judarna, berättar Irka Cederberg.

Eter andra världskriget vandrade många romska familjer omkring utan att ha någonstans att ta vägen.

Enligt Irka Cederberg har det blivit sämre för romska minoriteter i Europa. Antiziganistiska rörelser finns än idag. Romer i Europa är i allmänhet bofasta, bara 3-4 % nomadiserar. Det finns ett flertal romska organisationer som arbetar internationellt.

När det gäller skolgång råder det olika regler i olika länder, men det håller på att hända saker när det gäller skolgången, menar Irka.

– Det finns trots allt mycket fördomar kvar. Emellertid finns det romer som har utbildat sig och är väletablerade med olika positioner i samhället.

På Agnesbergs folkhögskola finns det bara romska elever. Det är en mycket fin skola, påpekar Irka Cederberg.

I Sverige finns det många olika romska grupper med många olika seder och bruk.

– Det finns ingen automatisk sammanhållning inom de olika grupperna och det talas olika språk till och med. Romer i Sverige har tillgång till skola och bostad idag. Men i praktiken diskrimineras romer när det gäller arbetsplatser och bostäder. Med kunskap skulle detta kunna minska, säger Irka Cederberg.

Men varför fortsätter diskrimineringen?

Det skapar många tankar hos mig att lyssna på Irka Cederberg. Jag tror att så länge vi inte tar ansvar för våra egna mörka sidor och vår längtan efter livsglädje kommer diskrimineringen att fortsätta. Det jag tror vi kan göra är att ifrågasätta våra tankar, inventera vårt inre, ta ansvar för vårt eget beteende och våra liv – för att växa i kärlek och glädje. I kärlek finns inget behov av diskriminering, varken av oss själv eller andra!

Irka Cederberg.

Rosario Ali Taikon och Lennart Rhodin.

Christina Johnsson.

Samråd – vägen in i samhället

I slutet av januari arrangerades en temakonferens i Stockholm. Under temat ”Samråd mellan nationella minoriteter och förvaltningsmyndigheter” fylldes den stora Sibeliussalen i Finlandshuset till bredden av deltagare från de fem nationella minoriteterna och olika myndighetspersoner som kommer i kontakt med dem i hela landet.

***Text och foto**: Bengt O Björklund*

Dagens moderator var Rosario Ali Taikon. Han inledde med att understryka vikten av samråd.

– Samråd med berörda myndigheter är vad vi har eftersträvat i över tio år nu, sade han.

Förmiddagen ägnades åt en internationell utblick, men först inledningstalade Lennart Rhodin, enhetschef för enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholm.

– Detta är den första i lång rad av temakonferenser. Under våren kommer vi att ha ett antal konferenser med olika teman. Samråd är minoritetspolitikens motor. Vi har en folkrättslig skyldighet till samråd och delaktighet är en grundbult i Europarådets syn på minoriteter. Men goda föresatser är inte tillräckligt, goda föresatser kan också bli helt fel. Det finns till exempel ett antal tillfällen då svenska minoriteter utsatts för grova övergrepp på grund av goda föresatser. Omtanken om den egna majoriteten ledde till tvångssteriliseringar och skapandet av det rasbiologiska institutet. Just därför är samråd så viktigt.

Det finns i Sverige idag 700 000 människor som tillhör någon av de fem nationella minoriteterna.

– Efter erkännandet av de fem nationella minoriteterna för tio år sedan fick vi kritik för att erkännandet inte innehöll något.

Det fanns ingen strategi för att tillgodose de nationella minoriteternas behov. 2009 kom det därför en ny språklag och 2010 kom det en ny minoritetslag med en uttalad minoritetspolitisk strategi.

– Den nya lagen gäller i hela landet och stärker de fem nationella minoriteternas grundskydd. Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs informera de fem nationella minoriteterna om deras rättigheter.

Kommunerna är nu skyldiga att samråda med minoriteterna i sitt område om allt som kan tänkas röra dem, men skolan omfattas inte av minoritetslagstiftningen.

– Det är något man kan fundera över, sade Lennart Rohdin, men de generella bestämmelserna kan beaktas av skolan.

Skolan är alltså en stor fråga som man skulle kunna samråda om.

Christina Johnsson är minoritetsrättighetsforskare. Hon har studerat hur främst den romska representationen i politiska processer ser ut i Europa.

– Det är en mänsklig rättighet att kunna delta i samhället, men vissa får aldrig plats på grund av majoritetsprincipen. I en demokrati är det majoriteten som bestämmer, men minoritetspolitiken bygger på kompensation. Minoriteterna måste kunna få bevara och utveckla sin kultur och sitt språk.

Christina Johnsson talade om olika former av inflytande minoriteter har i Europa idag, som självstyrelse av det slag samerna har i Sverige och intresserepresentanter som i Polen där det finns en representant som enbart lyfter romska frågor.

– I Ungern har romerna självstyrelse sedan länge på lokal nivå. Det vanligaste är dock att minoritetsorganisationerna samråder med landets myndigheter. Det bästa är om majoritetssamhället backar lite och ger minoriteterna det utrymme som krävs, men där är vi inte idag.

Det saknas ett samla grepp i minoritetspolitiken.

– I Sverige har regeringen inte alls tagit något samlat grepp när det till exempel gäller samepolitiken. Regeringen har överlåtit all problematik på olika domstolar.

Christina Johnsson avslutade med att understryka vikten av att organisera sig och kräva sin rätt.

– Det finns lagutrymme för detta, men det vilar samtidigt ett stort ansvar på de nationella minoriteterna. Jag hoppas de mänskliga rättigheterna har kommit för att stanna.

Eftermiddagen kom att handla om de goda exemplen i den svenska minoritetspolitiken. Först ut i denna positiva anda var Curt Persson, landsantikvarie och länsmuseichef från Norrbotten.

– När vi gjorde fältundersökningar i Kiruna och gjorde arkeologiska fynd var vi inte alls beredda på alla de förfrågningar som vi fick. Därför har vi startat med kompetensutveckling när det gäller minoritetsfrågor. I samarbete med Luleå tekniska universitet har vi startat olika kurser. Tillsammans med Sametinget har vi tagit fram en serie seminarier i frågor som rör de nationella minoriteterna. Nu genomsyrar de nationella minoriteterna allt som vi gör på museet.

Den samiska lärarinnan och styrelseledamoten för Svenska Samernas Riksförbund Gudrun Kuhmunen delade med sig av sina funderingar om begreppet samråd, eller som samerna kallar det Ráđđhallan.

– Om vi pratar om samråd men gör som vi alltid har gjort, är det samråd då?

Tommi Slunga, kvalitetsstrateg i Haparanda kommun och Jouni Slagner, medlem i minoritetsspråksdelegationen i Haparanda, talade om samrådsprocessen.

– I Haparanda är trettio procent av befolkningen av finskt ursprung. Det innebär att finska är dominerande i vardagen och sedan den nya lagen kom år 2000 har minoriteterna fått en helt ny status, sade Tommi Slunga.

Jouni Slagner berättade om språkdelegationens arbete.

– Vi har många aktiva i föreningen som arbetar med språkfrågor. Vi väckte en motion om att starta ett program för att kunna diskutera frågor som är viktiga för oss.

Men det tog tre år innan kommunen tog upp frågan om ett minoritetspolitiskt program.

Södertälje måste vara den invandrartätaste kommunen i landet. Bland dessa finns det 12 000 med finländsk bakgrund och 311 finska romer. Om de utmaningar som finns där berättade Anneli Clevenrot, informatör på Södertälje kommun, och Pekka Turunen, prost och medlem i samrådsgruppen i Södertälje.

– Södertälje är Sveriges internationella huvudstad, det är Sveriges Jerusalem, sade Pekka Turunen.

Anneli Clevenrot berättade om samrådsgruppen.

– Två finsk-romska föreningar är med, Terne Kale och Greppa livet. Vi planerar många olika arrangemang, bland annat en finsk-romsk dag den 26 november.

Även Socialstyrelsen arbetar med minoritetsfrågor. Annika Öquist, utredare och samordnare när det gäller de nationella minoriteterna, förklarar.

– Som samordnare fungerar jag som en ingång och ser till att rätt person får frågan. Vi bjuder in de nationella minoriteterna till aktuella frågor. Minoritetsfrågorna ska ingå i vårt arbete. Siste talare för dagen var Mirjaliisa Lukkarinen Kvist, processledare i Surahammar kommun.

– Vi tycker att även teckenspråk tillhör de nationella minoriteterna och vi har inkluderat teckenspråk bland minoritetsspråken.

Annika Öquist.

Curt Persson.

Gudrun Kuhmunen.

Tommi Slunga och Jouni Sloagner.

Asylregler drabbar unga romer

Familjesplittring på grund av hård praxis drabbar unga romska familjer hårt, trots ny lagstiftning. Om detta skriver aktivisten Ingrid Schiöler som i många år arbetat med att stödja romer i olika asylärenden.

***Text och foto**: Ingrid Schiöler*

Under de senaste åren har jag ofta kontaktats av unga romer som bildat familj här i Sverige, där en av kontrahenterna har permanent uppehållstillstånd eller är svensk medborgare och den andra kommer från ett annat land än Sverige och därför måste ansöka om uppehållstillstånd. Grundregeln som är att uppehållstillstånd skall vara ordnat innan ankomsten till Sverige har inte följts. Något som för personer utan kunskap i den svenska utlänningslagstiftningen inte är lätt att förstå.

Nu står flera familjer med barn inför en kommande familjesplittring där man vill skicka iväg modern, medan barnet tillsammans med fadern, som är svensk medborgare anses kunna klara sig bra under väntetiden, som i de flesta fall kan bli lång (mellan sex, sju månader och upp till ett år) när barnets moder söker om anknytning till sitt barn och man/sambo vid den svenska ambassaden i det land hon avvisas till.

För ett par år sedan följde jag en romsk familjs situation på nära håll i samband med ett sådant beslut. I detta fall var makarna lagligt vigda här i Sverige. Mannen hade permanent uppehållstillstånd, men paret hade träffats medan kvinnan (A) var asylsökande. När A och hennes 1-åriga barn (B) efter slutgiltigt avgörande i form av ett negativt beslut med hänvisning till att ansökan om anknytning skulle göras på svenska ambassaden i Belgrad till slut skickades tillbaks till Serbien, följde jag med. Dels för att direkt på plats med egna ögon se hur A och B skulle behandlas och dels för att kunna ta del av den kommande familjeåterföreningsproceduren.

Redan vid ankomsten på Belgrads flygplats kände jag hur viktigt det var att vara med. A, som är muslim, blev ganska ordentligt utfrågad om varför hon kom tillbaka till Serbien med sitt barn, eftersom hon ju var gift och hade sin make i Sverige, vilket hon kunde bevisa genom ett översatt vigselbevis från Sverige, stämplat av Notarius Publicus. Jag förklarade då för den serbiska gränspolisen att lagen i Sverige är så utformad att man måste åka tillbaka till sitt hemland för att söka uppehållstillstånd på grund av anknytning när man slutgiltigt fått avslag på sin asylansökan. A hade dessutom inget serbiskt pass, bara ett personbevis. Hon hade ju när hon lämnade landet hals över huvud flytt från sitt hem i södra Serbien och fått hjälp av flyktingsmugglare som fört henne direkt till Sverige, där hon sökt asyl.

Att hon sedan, under asyltiden, hade träffat sin blivande make var ju en alldeles naturlig händelse, något som händer unga människor över hela världen. I det här fallet hände det medan hon bodde på en flyktingförläggning, ganska snart efter ankomsten till Sverige. Att det skulle bli svårt att få asyl för A, eftersom hon kom från Serbien, var inte något som drev henne i armarna på sin man. Unga människor brukar i de mest skiftande miljöer träffas och inleda parförhållanden.

Det som hände A och B efter resan till Serbien vill jag kommentera. Efter förhöret på flygplatsen Skulle A skaffa pass, något som tog tid. Innan hon hade pass fanns det ingen möjlighet att boka tid på svenska ambassaden. Eftersom hon hade ett litet barn, fick hon sedan förtur hos

ambassaden, när passet var klart. Det blev också en snabb handläggning hos migrationsverket. Men det tog ändå något mer än nio månader innan hon och hennes barn kunde återvända till sin make i Sverige. För ett litet barn är detta en mycket lång tid. Min förhoppning är att barn i framtiden inte skall behöva utsättas för en liknande behandling som A och B.

Mamma tvingas lämna Sverige

I ett annat aktuellt fall riskerar en ung romsk mamma (C) att skickas ut från Sverige till Ungern, för att på svenska ambassaden i Budapest söka uppehållstillstånd grundat på anknytning till sitt barn och ”sambo”. C kom ensam till Sverige där hon har släkt, men utan vårdnadshavare. Nu när hon fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd undersöks möjligheterna för henne att bo på ett barnhem i Ungern, eftersom hon är ungersk medborgare och under 18 år. Jag ser detta som ett väldigt stötande beslut, eftersom det rör sig om en hel familj där samtliga familjemedlemmar blir drabbade av den kommande familjesplittringen. Enligt romsk tradition skall den unga makan och modern inte lämnas, utlämnas eller befinna sig utan familjens beskydd. Mannen och hans familj skulle få mycket dåligt rykte om de inte kan ta hand om och skydda sin maka/”bori”(=svärdotter). I deras romska kultur lever man fortfarande efter gamla traditioner som är viktiga för den romska familjens fortbestånd.

Nu måste C alltså lämna den trygghet hon har fått och tvingas iväg till ett för henne obekant land, ett land där hon varken har bott eller kan språket. Hon har bara ett medborgarskap i just det landet. Där, i Ungern, skall hon beredas plats på ett barnhem. Det kan säkert finnas barnhem i Ungern som är bra, men med tanke på den aktuella utredningen av barnhemsbarnens situation under 1930-1980-talet här i Sverige, så måste jag erkänna att jag inte känner mig särskilt lugnad. Ungern har som land under de senaste åren präglats av en växande antiziganism och främlingsfientlighet. Det högerextrema partiet Jobbik har ökat i popularitet och angreppen på romer har också ökat. I några fall med dödlig utgång.

Jag förstår verkligen att denna unga romska mamma är vettskrämd inför vad hon kan komma att utsättas för. Skall hon behöva lämna sin son, som hon ammar? Skall hon tvingas lämna sin man och hans föräldrar? Och skall hon över huvud taget ha någon chans att komma tillbaks till Sverige och sina anhöriga? Det är frågor hon ställer sig och som gör att hon inte längre kan sova på nätterna, för hon är ständigt rädd.

Hon kommer att få svårigheter redan när hon skall lämna in en ansökan på svenska ambassaden i Budapest, eftersom hon som omyndig får svårt att skaffa ungerskt pass, vilket är en förutsättning för att kunna göra en ansökan på svenska ambassaden. Detta skulle kunna innebära att hon först måste bli myndig. Hon skulle tvingas att leva utan sin son och man under lång tid. Ur ett barns perspektiv, alltför lång tid, något som migrationsmyndigheter i Sverige är medvetna om kan leda till men för barnet. Ändå fortsätter man att fatta sådana beslut, trots att Sverige ratificerat barnkonventionen.

En påtvingad familjesplittring bryter mot flera av artiklarna i barnkonventionen t.ex. Artikel 3.

Det är inte att sätta barnets bästa i främsta rummet utan skulle tvärtom vara djupt inhumant att tvinga mor och barn att leva åtskiljda från varandra, osäkert under hur lång tid och med mycket osäkra levnadsförhållanden för barnets unga moder.

Ett barn har enligt barnkonventionen rätt till båda sina föräldrar och dessutom ändrades den svenska lagen 2010. Avsikten var att man genom lagändringen skulle slippa familjesplittring, där små barn tvingas att skiljas från någon av sina föräldrar. Det förefaller som om den inte gäller i de allra flesta fallen. I varje fall inte i de fall jag under den senaste tiden kommit i kontakt med.

Vem är det som bestämmer ”att det står klart att uppehållstillstånd skulle ha beviljats om prövningen hade gjorts före inresan”?

För egentligen är det väl en självklarhet att om man både är sammanboende (gift/sambo) och har barn, så finns ju grund för att ”det står klart att uppehållstillstånd hade beviljats om den gjorts före inresan”. Eller har jag tolkat fel?

Helt klart är att alla familjemedlemmarna i denna romska familj kommer att drabbas av svårigheter på många olika sätt, om man tvingar iväg C som är mor till ett litet barn. Det lilla barnet, som ännu inte själv kan föra sin talan, är i stort behov av daglig kontakt med sin mor. Det kan vem som helst som träffar familjen se!

Håkan Sandesjö

DO styrs tillfälligt av en rättskipare

I samband med att Katri Linna nyligen avlägsnades från sin tjänst som DO fick Håkan Sandesjö ta över rodret för denna myndighet. Han är en man med minst sagt mycket erfarenhet av att driva viktiga frågor och han är mycket lagkunnig.

***Text** och **foto**: Bengt O Björklund*

Håkan Sandesjö är domare i grunden och han har suttit i många olika domstolar, inklusive Högsta domstol, men på 80-talet lämnade han domstolarna bakom sig och gick över till regeringskansliet.

– Jag började arbeta där som rättssakkunnig, det vill säga jag var sakkunnig på lagstiftning och har varit med och skrivit nya lagar.

1992 var han med och startade Utlänningsnämnden och 1993 blev han generaldirektör för detta verk som avvecklades 2006.

– Jag jobbade sedan på UD med olika asylfrågor och jag arbetade också med konsumentfrågor fram till 2007 då Konsumentverket flyttade till Karlstad.

Sedan dess har Anders Sandesjö arbetat på regeringskansliet med olika utredningar.

– Jag har bland annat föreslagit att det startas en ny myndighet som ska ansvara för problematiken med bortförda barn. Jag har även utrett DO:s mål i olika domstolar och jag var chef för arbetet med att avveckla de tidigare diskrimineringsombudsmännen för att skapa den DO myndighet vi har idag.

– Jag tror att nu när vi har samlat alla diskrimineringsmän under ett tak har vi bättre förutsättningar att driva diskrimineringsfrågor.

Han har också i en annan utredning upptäckt att DO oftare vinner sina mål i allmänna domstolar än i Arbetsdomstolen.

Varm i kläderna

När vi möter Anders Sandesjö har han bara varit på sitt nya jobb i två veckor.

– Men jag är redan varm i kläderna. Det har varit två mycket intensiva veckor. Det viktigaste för mig just nu är att vi får lugn och ro här på DO. Här finns en stor entusiasm för diskrimineringsfrågor. Jag vill satsa på kompetensutveckling för att öka vår kompetens och jag vill förändra sättet som denna myndighet arbetar på för att kunna driva diskrimineringsfrågor på ett bra sätt.

Han har redan nu ett ömmande fall på sitt bord.

– Jo, jag ska stämma ett företag som vill att en muslim med skägg ska raka sig om han ska arbeta där.

Hur ser då den tillförordnade DO på romernas situation i Europa och här i Sverige.

– Det är en komplicerad fråga, men de

har det bättre här i Sverige även om det är många diskrimineringsfrågor som behöver lösas även här. DO har varit framgångsrik när det gäller mål där romer diskrimineras. Innehållet i vår verksamhet kommer att drivas lika kraftfullt som tidigare.

Det finns kritik mot DO att all utåtriktad verksamhet, särskilt när gäller den mest marginaliserade gruppen romer, nästan helt har avstannat under senare år.

– Vi ska ta till oss att det behövs mer samarbete med romer, säger han allvarligt.

DO fick rejält med kritik av en domstol i Eksjö. De klagade på processföringen.

– Det är något som vi ska råda bot på. Det ärendet har vi överklagat.

Med sin bakgrund som domare och lagstiftare, tycker han att den nya diskrimineringslagstiftningen är tillräcklig?

– Jag tycker den är tillräcklig, men det är för tidigt att utvärdera den. Kanske frågor om handikapptillgängligheten borde ingå.

Kommer då Anders Sandesjö att söka tjänsten som DO när den utlyses senare i år?

– Nej, nej, säger han och skrattar. Jag är ju 66 år och pensionär. Det som är viktigt för mig just nu är att denna myndighet mår bra.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Lars Lindgren.

Hur kan romernas ställning stärkas?

Utifrån betänkandet Romers rätt – en strategi för romer i Sverige, har Forum för levande historia fått i uppdrag av regeringen att utreda hur romers kultur och språk kan få en starkare ställning än idag. Till utredare valdes Lars Lindgren från DO myndigheten.

***Text och foto**: Bengt O Björklund*

Att det blev just Lars Lindgren är kanske inte så konstigt. Han har en lång erfarenhet av romers och resandes problematik. Redan på åttiotalet var han med i Nordiska zigenarrådet och han har sedan dess kämpat för romers rätt. De senaste tio åren har arbetat med diskrimineringsfrågor på DO där han är chefsanalytiker. Han har också arbetat på Invandrarverket där han sysslade med introduktion av nyanlända romer.

Han har inte så lång tid på sig. Uppdraget ska vara slutfört den 1 november i år.

– Jag kommer att ha möten och träffa människor varje dag nu för att få nya uppslag och infallsvinklar, säger han. Jag ska träffa romer och andra aktiva inom området, myndigheter och organisationer. Jag kommer att berätta om uppdraget och inhämta information om vad de gör idag.

Lars Lindgren kommer att knyta ett antal personer till sig som ska hjälpa honom där bland andra romer ska ingå.

– Jag kommer att formera en liten arbetsgrupp som jag kommer att möta ofta. Jag kommer också att inbjuda till öppna möten för romer, myndigheter och andra som är intresserade för att prata om vad som måste göras.

Han har redan börjat träffa romer i Stockholm och ska snart vidare till Göteborg, Malmö och städer norrut.

– Tanken är ju att få in så många synpunkter som möjligt. Detta ska sedan mynna ut i konkreta förslag som Forum för levande historia ska lägga på Kulturdepartementets bord i november.

Lars berättar att han kommer att fokusera på olika frågor som till exempel romernas juridiska ställning. Det kan handla om grundlagen, minoritetslagstiftningen, diskrimineringslagstiftningen.

– Och det finns andra, minst lika viktiga frågor, som till exempel hur staten uppfyllt kraven på romsk egenmakt, frågor om romsk media, romska kulturinstitutioner, hur man kan utveckla och förstärka dem. En annan viktig sak är myndigheternas ansvar. De har i uppdrag att se till att rättigheterna inom språk- och kulturområdet tillgodoses och hur kan vi utveckla och förstärka det? Sedan också situationen på kommunal och landstingsnivå.

Sverige har genom avtal bundit sig vid ett antal åtaganden. Bland annat att ge skydd åt de nationella minoriteterna.

– Särskilt Europarådets ramkonvention om skydd till nationella minoriteter och språkstadgan är användbara verktyg, främst för att Europarådet övervakar implementeringen och efterlevnaden. Det är rättigheter som måste tolkas och hur har de transformerats in i svensk lagstiftning? Och hur ser det som redan är implementerat ut i verkligheten? Sverige har till exempel kommit långt på språksidan, men ändå är möjligheterna mycket begränsade. En annan nyckelfråga är att det saknas forskning och möjligheter till högre utbildning i och kring det romska språket.

Lars talar också om alla romska verksamheter som startas och drivs med mycket knappa resurser. Det gäller både föreningar, media och kulturplattformar.

– Dessa verksamheter måste stärkas och det måste finnas romska verksamheter på fler orter i Sverige. Just romsk media är en nyckelfråga. När det gäller just dessa frågor kommer jag att vara mycket tydlig. Slutrapporten kommer fokusera på sådant som verkligen är viktigt. Det handlar om att få igång nyckelprocesser, men det är inte alltid ökade anslag räcker till. Det måste till forskning och det måste finnas en genuin kunskap och koncensus. Det är den romska delaktigheten som är det allra viktigaste.

sveriges radio presenterar

magiska skrinet

fem fina folksagor för stora och små på romani chib

I årets Magiska skrin hör du traditionella folksagor som vandrat från generation till generation i en tusenårig berättartradition.
Lyssna via **sverigesradio.se/magiskaskrinet**

Illustration: Ingrid Flygare

o rat pani na ovela

Blodet kan inte bli tjockare an vatten
Nedtecknad och berättad på dialekten arli
av Fatima Bergendahl

Illustration: Ingrid Flygare

o rom o hohavno

Rom lögnaren
Nedtecknad och berättad på dialekten kelderasch av
Tadeusz Kwiek

Illustration: Ingrid Flygare

e paramichia pa le kašłone ťjaria

Berättelsen om pojken och trätallriken
Nedtecknad av Mikael Demetri
Berättad på dialekten kelderash av Angelina Dimiter-Taikon

Illustration: Ingrid Flygare

o sharkanji ťaj o phuro rom

Draken och den vise mannen
Nedtecknad och berättad på dialekten lovara
av Mikolaj Kwiek

Illustration: Ingrid Flygare

e roza kaj gelas pala lon

Det kungliga saltet
Nedtecknad av Margrethe Balok
Berättad på dialekten lovara av Pawel Stefanowicz

Du hör dem alltid på
sverigesradio.se/magiskaskrinet

Illustrationer: Katarina Strömgård

sverigesradio

Peter Lindberg, Tiina Chenon, Gunnar Engström, Maria Leisner och Hans Caldaras.

Skyddsvärnet lyfter den romska frågan

Den 1 mars inbjöd Skyddsvärnet till seminarium i ABF-huset under temat Romer. Gästföreläsare var demokratiambassadör Maria Leissner, Hans Caldaras, föreståndare på Romskt kulturcentrum och Tiina Chenon från Sundbybergs folkhögskola. Oväntad extratalare var Peter Lindberg, rom och studerande.

Text och foto: *Bengt O Björklund*

Att den romska frågan hamnar på allt fler agendor och att allt fler engagerar sig i frågan märks på antalet myndigheter, föreningar och organisationer som lyfter frågan på olika sätt. Senast i raden är Skyddsvärnet, en stor ideell förening med stort socialt engagemang. När de nu bjöd in till ett seminarium med tema Romer var det många som kom. Z-salen i ABF-huset var välfylld.

Skyddsvärnets ordförande, Gunnar Engström, inledde med att berätta om Skyddsvärnets alla engagemang och aktiviteter och presenterade dagens första gäst.

– Romer är ett mycket aktuellt och kontroversiellt ämne idag. Ta bara det som händer i Frankrike som ett exempel. En som har arbetat med frågan och kommit med friska och radikala uttalanden är Maria Leissner.

Maria Leissner inledde med att säga att det finns antiziganistiska strukturer även i Sverige. Hon fortsatte med att berätta om hur det var när hon först började arbeta med frågan för fyra år sedan. Hon berättar om sin förvåning när hon hörde vänner och bekanta uttala sig om romer när de hörde att hon skulle arbeta med dem.

– Jag kunde inte så mycket om romer när jag började mitt uppdrag som ordförande i Delegationen för romska frågor. När jag berättade om det sade någon rakt ut ”Jag gillar inte romer”. När det skedde andra gången började jag tänka, hur skulle jag ha reagerat om de sagt judar istället för romer och insåg att då hade jag lämnat bordet direkt. Men det gjorde jag inte för det är så invant att man kan säga vad som helst när det gäller romer. Det är idag den enda allmänt accepterade rasism som finns.

Trots det som hände under Förintelsen, som ändå vaccinerade oss från antisemitism, är det fortfarande socialt acceptabelt att kräka ur sig vad som helst när det gäller romer.

– Vi skäms för det som hände judarna under andra världskriget, men inte när det gäller romer. Det är just därför som en sanningskommission skulle vara så viktig. Men jag är tacksam för att regeringen ändå har starta arbetet med en vitbok.

Hon vidhåller vikten av att få till stånd en försoningsprocess för att romer ska kunna bygga upp ett förtroende för majoritetssamhället, ett förtroende som aldrig har funnits.

Hans Caldaras inleder sitt anförande med att sitta kvar i sin stol på första rad och läsa ett dramatiskt avsnitt ur sin bok I betraktarens ögon. Avsnittet som han läser med sin mörka, kraftiga röst handlar om när polisen kom till lägret där han bodde som barn. Hur polisen kommer in i vagnen där han och hans storebror har gömt sig under sängen och slår sönder allt.

– Detta är något som händer än idag i Europa. Vi har inte kommit längre. Vi ser på varandra som på olika raser, trots att vi alla har samma behov av kärlek. Det finns människor som skadar andra för att framhäva sin egen förträfflighet.

Hans berättar om hur det kom sig att han skrev boken.

– Det ringde en redaktör från ett känt förlag och sade att Hans, du måste berätta din historia. Du är en av de sista som har levt i läger. Hon sade också att jag bara hade sex månader på mig. Jag trodde aldrig att jag skulle kunna göra det, kanske några A4 sidor, men det gick. Jag kände att jag ville berätta, inte göra något litterärt storverk.

Hans fortsätter med att skildra romernas situation i Sverige och i Europa, han menar att det är skamligt att romer idag 2011 ska behöva kämpa för sina medborgerliga rättigheter.

– Man trodde långt in på 60-talet att romerna själva valt att leva i tält och vagn.

Han berättar om lägerlivet i Lomma när Ivar Lo-Johansson var där.

– Han satt där på en stol och betrakta-

de oss. Jag minns att han åt hela tiden och antecknade. Men han var också ett offer för den romantiska myten om romer även om han också skrev att vi saknade våra medborgerliga rättigheter, bostäder och arbete.

När Hans var tio år fick han äntligen börja i första klass.

– Mina klasskompisar kallade mig för farbror Hans.

På Sundbybergs folkhögskola utbildar man sedan tio år tillbaka romer inom olika områden. Tiina Chenon arbetar som lärare där.

– Det är roligt att kunna konstatera att många av våra elever arbetar. Ett annat positivt resultat är att efter vi utbildat ett antal romska barnledare kan se ett ökat antal romska barn i barnomsorgen.

Numera finns det en romsk projektledare i skolan och en romsk referensgrupp.

– Vi har ett brett kontaktnät som bland annat består av gamla elever och deras släktingar och vänner.

En annan kurs som fått stor betydelse är lärarassistentutbildningen.

– Lärarassistenterna har blivit brobyggare mellan romer och majoritetssamhället. I denna utbildning varvas teori med praktik och när eleverna kommer tillbaka från en praktikvecka får de dramatisera vad som hänt dem.

Tiina betonar vikten av dialog.

– Dialog är viktigt. Då uppstår nyfikenhet som sedan leder till kunskap.

Hon berättar också att eleverna inte får missa mer än 20 % av undervisningen om man vill bli godkänd.

– Målsättningen är att alla ska klara av utbildningen.

Peter Lindberg är en av de romska eleverna på skolan som gått igenom mycket i sitt liv. Som spädbarn hamnade han på barnhem i Ungern. Där tillbringade han sina första tre år innan han blev adopterad av en svensk-judisk familj i Sverige.

– Jag började min skolgång på Den judiska skolan i Stockholm, men redan i första klass blev jag mobbad, kallades för adoptivbarn, zigenarunge och så vidare. Men jag hade ju ingen romsk uppväxt. Jag blev mobbad hela vägen upp till nian. Det var väl det som gjorde att jag redan i sjuan började missbruka, något som ledde till ett heroinmissbruk som varade i nio år och som också gjorde att jag tillbringade sex år på anstalt.

Idag är Peter drogfri. När han törstande efter sitt ursprung återvände till Ungern för att hitta sina föräldrar, som tillhör lovaragruppen, fann han en mycket förvirrad kvinna och en alkoholiserad man.

– Jag fann att jag hade elva syskon. Jag var ett mittenbarn, men det var bara jag som hamnat på barnhem.

Peter återvände till Sverige med ett stort hål i sitt bröst.

– Men jag bestämde mig för att fylla hålet och gifte mig med en romsk kvinna och fick två barn.

Idag är han en mönsterelev på Sundbybergs folkhögskola och han gör sin praktik på Skyddsvärnet. Det var en polis som rekommenderade honom.

Maria Leissner om romafrågan

Efter seminariet på ABF-huset träffar vi Maria Leissner på ett café i närheten. Vid bordet sitter även Hans Caldaras.

Både Maria Leissner och Hans Caldaras är synbart nöjda med dagens seminarium.

– Det var ett bra initiativ, säger Maria Leissner. Det är roligt att alla möjliga grupper har börjat ta upp frågan.

Samtalet kom givetvis att kretsa kring vitboken som Katri Linna fått i uppdrag att dra igång. Det var Maria Leissner som först väckte den frågan redan i inledningsarbetet i Delegationen för romska frågor. På frågan om det snabba beslutet om en vitbok ser hon mycket nöjd ut.

– Det är en oerhörd tillfredställelse att det blir av. Även om jag tycker det är synd att det inte blev någon sanningskommission.

En vitbok handlar om att dokumentera de övergrepp som skett mot romer.

– Man kommer också ta upp vittnesmål från de romer och resande som fortfarande lever. Det tycker jag är särskilt viktigt, att romers upplevelser blir dokumenterade och kommer fram i ljuset.

Vitboken kommer att fokusera på det som hänt romerna under 1900-talet och fram till idag.

– Det är många romer som blivit utsatta och diskriminerade i Sverige. Det är mycket viktigt att detta kommer fram, säger Hans Caldaras.

Det handlar alltså inte om en oberoende kommission, betonar Maria Leissner.

– En sådan hade till exempel kunnat föreslå ekonomisk kompensation. Nu är den frågan helt död.

Integrationsminister Erik Ullenhag har helt tagit frågan till sig, men som alltid är det en fråga om förhandling. Men som sagt, det är roligt när något man

drivit så hårt blir en praktisk verklighet.

Det krävs inget riksdagsbeslut för att starta arbetet med vitboken. Erik Ullenhag kan själva besluta om detta som närmast är att betrakta som en utredning inom Arbetsmarknadsdepartementet.

Är det något mer som Maria Leissner helst vill se förverkligat?

– Jag vill att regeringen tillsätter en budget till de extrainsatser som krävs och ett sekretariat som kan samordna och ha hand om uppföljning. Det krävs till exempel extra insatser när det gäller unga romer.

Maria Leissner menar att det är viktigt att se på den romska frågan ur ett längre perspektiv.

– Det är därför det krävs en särskild budget under flera decennier. Detta krävs för att kompensera all den diskriminering romer har utsatts för.

Med andra ord, om regeringen antar en större romastrategi kommer det att krävas ett långt perspektiv.

– Det kommer också innebära ett viktigt behov av uppföljning för att se om det verkligen sker några framsteg hos de myndigheter där satsningarna sker, som i skolan.

Maria Leissner poängterar även vikten av romsk egenmakt.

– När det gäller romsk egenmakt finns det flera förslag i vår utredning på vem som ska hålla i det som till exempel Länsstyrelsen. Vi har också föreslagit att det bildas en romsk kulturnämnd med romer och företrädare för svenska kulturenheter. Vi har även tagit upp frågan om ett romskt parlament. Det skulle kunna vara en stark institution för egenmakt.

Utredningsarbetet i Delegationen för romska frågor är avsluta sedan nästan ett år tillbaka. Hur känns det nu Maria? Vad gör du?

– Det känns tomt att inte längre få arbeta med den romska frågan. Just nu sitter jag på UD och arbetar med demokratifrågor. Jag hoppas jag kan få arbeta med den romska frågan igen.

Hur ser du på romafrågan just nu?

– Det känns som om vi bara påbörjat resan. Vi har baxat in den en bra bit, men den får inte stanna upp.

Det magiska skrinet

Sveriges Radio gör en satsning för barnen i de nationella minoriteterna och lanserar en ny hemsida. Satsningen innebär att sagor på respektive minoritetsspråk har lästs in.
Vi pratade med Veli Briani på Radio Romano om denna satsning.

***Text**: Bengt O Björklund*
***Foto**: Dace Vinklere*

Kan du berätta lite om idén bakom denna satsning?

– Idén kommer från ledningen på Sveriges Radio och innebär att vi har ett samarbete med de andra nationella minoriteterna om att tillsammans göra sagor för barnen på de olika minoritetsspråken. Det magiska skrinet är ett gemensamt namn för alla sagorna på alla minoritetsspråken. Vi på Radio Romano kallar dem för paraniči. Vi har i år gjort fem nya sagor som har spelats in på tre olika varieteter av romanés: lovara, kelderash och arli. Dessa sagor kommer även att finnas på svenska på webbsidan.

Hur har det varit att göra programmen?

– Det var mycket spännande. Först letade vi efter personer som kunde läsa sagorna, personer som inte tidigare varit med i våra program. Det var svårt först att hitta folk, men till slut lyckades vi hitta de som också var mycket duktiga. De fick allt stöd de behövde av oss. De har själva fått välja ut de sagor de ska läsa och de har skrivit ner dem innan det var dags att läsa upp dem i radion. De kom först med förslag som vi lyssnade på, sedan valde vi de sagor vi tyckte fungerade bäst. Några av berättarna hoppade tyvärr av i sista minuten. Målet var ju att vi skulle ha fem sagor på fem varieteter av romani chib. Nu blev det sagor på kelderash, lovara och arli. Vi ville slå ett slag för det muntliga berättandet och vi ville visa upp det romska sättet, den muntliga tradition som har funnits i århundraden och som har överlevt och inneburit att vi har kunnat behålla vår kultur och våra seder. Den romska berättartraditionen är lite speciell.
Vår ambition är att bevara denna tradition eftersom vi fortfarande inte har ett gemensamt språk. Det har varit en utmaning att göra dessa program.

Hur ser framtiden ut?

Varje år får ska vi göra något för barnen på radio. Vad det blir nästa år vet vi inte idag. Sveriges Radio vill verkligen satsa på de nationella minoriteterna och det känns verkligen som om detta är vår egen grej eftersom vi är kända för vår muntliga tradition, något som passar perfekt på radio. Sveriges Radios mål och även vårt mål är att nå alla grupper och alla åldrar.

Läs mer på
www.sverigesradio.se/magiskaskrinet

Erik Ullenhag om vitboken

För att få veta mera om arbetet med den kommande vitboken ringde vi upp Integrationsminister Erik Ullenhag och ställde några frågor.

***Text och foto**: Bengt O Björklund*

I delegationens utredning fanns det förslag om både vitbok och sanningskommission. Varför blev det just en vitbok?

– Syftet är att samla in vad som har hänt i historien, vi behöver vittnesmål från den romska sidan för att kunna sätta punkt för det som har hänt och för att kunna lära av det, som förnekandet av rösträtt, förnekandet av skolgång och tvångssteriliseringar. Det viktiga är att erkänna och dokumentera. Minnet av det som har hänt håller på att bli historia, därför är det viktigt att kunna dokumentera med vittnesmål av de som ännu lever. Det är viktigt att understryka att det inte bara handlar om historia.

Beslutet om att skapa en vitbok kom väldigt snabbt. Frågan drogs aldrig i Riksdagen.

– Efter att vi fått romadelegationens betänkande hade vi samråd med den romska gruppen och gjorde en sammanfattning av de diskussionerna. De handlade om att man sätter ett stort värde i att gå vidare, det var den signalen vi fick. Vi måste dokumentera historien, men inte bara från majoritetssamhällets sida. Jag känner själv ett stort behov av att hålla ett visst tempo i detta arbete. Det är också viktigt att lyfta fram det positiva med romer i dessa dagar. Det var de rätt rejäla övergreppen på romer i Frankrike som fick upp en diskussion om romers rättigheter vi inte haft tidigare på europeisk nivå, men vi måste ändå göra vår hemläxa själva, samtidigt med europeiska engagemanget.

Kan kompensation utgå till romer och resande så som har skett i Norge där fonder inrättades som kan stödja romsk och resandes kultur. Eller på samma sätt som regeringen har beslutat om kompensation till barnhemsbarnen där ett stort antal romer ingår?

– Det är viktigt att ta tag i dagens diskriminering på ett rejält sätt, det dåliga skoldeltagandet till exempel. Den långsiktiga målsättning som delegationen har och som sträcker sig över 20 år, man kan tycka att det är lång period, är mycket bra, och det arbetet är den viktigaste kompensationen. Vi ska inte fastna i historien utan vi måste gå vidare. Jag vill inte koppla nuvarande eller kommande medel till romsk kultur med det som har hänt historiskt. Den nya minoritetspolitiken betyder mycket för alla minoriteter och särskilt mycket för romerna. Det viktigaste är vad vi gör idag. Finns det övergrepp som berättigar till kompensation får vi se över det då.

Vad väntar man sig att få fram i vitboken och vad ska den leda till.

– Ökad kunskap, en tydlig bild av de övergrepp som har skett i historien

Kommer regeringen att formulera en offentlig ursäkt?

– Vi får se var vitboken landar. Ett erkännande och ursäkt ser jag som viktigt.

I delegationens utredning finns förslag om ett romskt sekretariat. Vad tycker du om det?

– Det är inget jag vill uttala mig om idag.

Hur kommer då arbetet med vitboken rent konkret gå till?

– Det börjar nu i vår och en viktig del är den romska gruppens vittnesmål, det ska inte bara vara majoritetssamhället som beskriver historien. Katri Linna är projektledare, och det kommer att finnas en romsk referensgrupp. Det hela ska få ta den tid som behövs. Jag hoppas att det leder till en offentlig ursäkt. De flesta övergreppen är okända hos de allra flesta.

Rosa på Kulturhuset

I slutet av februari bjöd Ordfront magasin på en föreläsning om diskrimineringen av romer på biblioteket i Kulturhuset i Stockholm. Rosa Taikon berättade om sitt liv och visade unika fotografier från romernas historia i Sverige. Samtalsledare var Johan Berggren, chefredaktör på Ordfront magasin.

***Text**: Bengt O Björklund* ***Foto**: Rosario Ali Taikon*

Johan Berggren och Rosa Taikon.

Biblioteket i Kulturhuset var fylld till sista sittplats när Rosa Taikon klev upp på den lilla scenen med sin ständiga följeslagare pekpinnen i högsta hugg. Bakom overheadprojektorn satt Johan Berggren.

– Vi lever i ett himmelrike i jämförelse med romerna i Östeuropa, Italien och Frankrike. Det känns som om fyrtiotalet är tillbaka och det sker idag och med politikernas tillåtelse.

Rosa visar upp sin unika samling av dokument och foton, bland annat om det rasbiologiska institutet i Uppsala.

– Jag är livrädd för forskare, säger hon med eftertryck. Det var Herman Lundborg som drev institutet där Hitler lät utbilda sina läkare redan innan kriget bröt ut.

Hon talade om de högerextrema vindar som blåser över Europa och även här i Sverige.

– Jimi Åkesson ser ju så söt ut när man ser honom, men har är livsfarlig.

Rosa blir upprörd och ser nästan ilsken ut när hon berättar om illdåd och politiska beslut med rasistiska förtecken. Bilderna hon visar är på romer i läger som fanns i Stockholm fram till sextiotalet. Hon visar bilder på när hon och Katarina Taikon demonstrerar och pratar med bland andra Palme.

– Titta! säger Rosa. Ser ni Katarinas blick när hon ser på Olof Palme?

Rosa berättar med patos och glöd och viftar hetsigt med pekpinnen.

– Även idag är politikerna fega, utbrister hon.

Hon fortsätter med att berätta om tidningen Zigenare som hon och Katarina startade och om Katarinas alla böcker.

– Tänk er att hon bara hade två år på folkhögskola bakom sig.

Hon fortsätter med att berätta om de traditionella romska yrkena och om hur hennes pappa lärde henne spela trummor. Hon turnerade med sin far och bror i hela Sverige.

– Jag tror inte det finns en dansbana som jag inte har spelat på, säger hon.

Rosa.

Hon går över till att berätta om sitt silversmide, om hur hon kom in på Konstfack och om olika romska motiv. Hon berättar också om sitt möte med Anna Lind.

– Hade hon fått leva hade hon säkert kunna åstadkomma en hel del i den romska frågan.

Det som sker i Europa är något som engagerar Rosa. Hon nämner Jobbik med avsky i rösten.

– Det som sker med romerna i Ungern är fasansfullt.

Eftermiddagen i biblioteket avslutas med diabilder från förr, från demonstrationer och olika läger.

– De visar är en vardag som gäller för de flesta romer i Europa idag. Hur ska vi kunna arbeta för att förbättra deras situation, undrade Johan Berggren. Ska vi ta oss till politikerna och se dem i ögonen som du och Katarina gjorde?

– Absolut, svarar Rosa. Vi måste ställa krav på dem som styr i alla länder. Jag önskar att det fanns en Katarina i varje land där det bor romer. Men det är ju ändå bara krav som handlar om att romer ska kunna leva som alla andra.

Hon avslutar med att ge en känga till den nuvarande svenska regeringen.

– Reinfeldt, Billström och Bildt är mycket tysta när det gäller den romska frågan. Vi måste kräva att de agerar och kämpar för att alla människor får samma rättigheter.

Ungerska regeringen ger stöd till romsk familj

För två år sedan mördades en pappa och hans son i Ungern för att de var romer. Denna tragiska händelse följdes av andra mord på romska barn, kvinnor och män i andra byar.

***Text**: Bengt O Björklund*

”*Vi får inte glömma dessa offer och vi uttrycker med fullt engagemang att den ungerska regeringen inte kommer att tolerera hatbrott i Ungern. Innan någon anser att ett liv är mer värdefull än någon annans, betonar vi att offren i Tatárszentgyörgy, Olaszliszka och Nagycsécse är offer för samma hat och har samma rätt till rättslig prövning. Varje människas liv är lika viktigt och det spelar ingen roll om ett liv eller en mänsklig värdighet är angripen i Tatárszentgyörgy, Olaszliszka eller i Nagycsécse. Bedömningen måste vara samma. Offren måste skyddas oavsett om de är barn eller äldre, oskyldiga eller kriminella, romer eller icke-romer, ungrare eller inte. Brottslingar måste dras inför rätta för att rättvisa ska kunna skipas och de måste straffas av lagen*.”

Så skriver ungerska myndigheter nyligen i ett pressmeddelande efter att regeringsrepresentanter besökt familjen till offren för mordet i Tatárszentgyörgy. De framförde sina kondoleanser till de anhöriga och placerade blommor på gravarna till den mördade fadern och hans fyra år gamla son. Den ungerska regeringen lovar att stödja de romska offrens familj och har åtagit sig att hitta ett nytt hem åt dem där de kan återuppta sina liv.

Enheten för minoritetsfrågor

på Länsstyrelsen i Stockholms län

Sedan den 1 januari 2010 har Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ett gemensamt nationellt uppdrag att:

- **samordna** de minoritetspolitiska målen och följa upp så att minoritetspolitiken genomförs,
- **synliggöra** de nationella minoriteterna och sprida kunskap om deras rättigheter,
- **fördela** statsbidrag till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli,
- **fördela** statsbidrag till nationella minoriteters riksorganisationer.

Länsstyrelsen har också ett tidsbegränsat uppdrag att:

- **ge stöd** till kommuner som påbörjat ett utvecklingsarbete med den romska minoriteten,
- **förmedla kontakter** mellan den romska minoriteten och ansvariga myndigheter.

För mer information
www.lansstyrelsen.se/stockholm/minoriteter
eller www.minoritet.se

Kontakt
minoriteter.stockholm@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

Ann Eriksson, Marie-Claude, Ramona Taikon Melker och Rosario Ali Taikon.

Marie-Claude – en romsk tjej

ERG förlags nya bok ”Marie-Claude – en romsk tjej” släpptes officiellt under festligheter i Romskt kulturcentrums lokaler i Stockholm en lördag i mitten av februari.

***Text* och *foto**: Bengt O Björklund*

Det var många som tagit sig till RKC för att närvara vid boksläppet av Marie-Claude – en romsk tjej, en bok skriven både på svenska och på kelderash varieteten av romani chib. Fred Taikon var synbart nöjd.

– Vi är glada över att vi har fått möjligheten att göra den här boken, sade han.

Rosario Ali Taikon, som var dagens konferencier, skojade till det.

– Vad roligt att det har kommit så mycket folk idag, men jag undrar, är det verkligen boken som lockar eller är det de langos som snart ska serveras.

Han fortsatte med en historisk tillbakablick.

– Många har ställt frågan: Vad hände efter Katitzi? När de böckerna kom lyfte de den romska närvaron i samhället på ett mycket konkret sätt, men vad hände sedan? Idag är det få som känner till något om romer. Ungdomar idag har inte växt upp med Katitzi. Det är därför som denna bok är så viktig.

Det är fotografen Ann Eriksson som tagit bilderna i boken. Det är också hon som skrivit den svenska texten.

– Jag har tidigare gjort två böcker om och med romer, bland annat boken om Nadja, Tjejen från Tanto, tillsammans med författaren Karine Mannerfeldt. Det var då jag lärde känna Ramona Melker Taikon, Nadjas dotter. När Nadja gick bort 2006 ville vi fortsätta med traditionen Katitziböckerna startat. Så Ramona satte mig i kontakt med Marie-Claude, hennes brorsdotter.

Ramona berättar lite om tankarna kring boken.

– Vi hade ursprungligen tänkt oss en annorlunda bok. Vi hade velat göra en resa med Marie-Claude till Saintes-Maries-de-la-Mer i Frankrike. Men det kan bli nästa bok, sade Ramona.

Marie-Claude själv, som dagen till ära var iklädd en vacker ljusblå klänning, berättade försiktigt om hur boken tagits emot av hennes klasskompisar.

– I skolan tyckte mina kompisar att det var en kul sak. Jag tror en del av dem var lite avundsjuka.

Ann berättade lite om hur texten kom till. Hon är ju främst en fotograf, så det var i bilderna avstampen låg.

– Vi satt tillsammans och tittade på bilderna och pratade om vad och hur vi skulle skriva. Det var roligt och Marie-Claude är en sådan kul och glad tjej.

Marie-Claude tyckte att det var helt okey att ha en fotograf hängande efter sig.

– Det gjorde inget att Ann följde efter mig hela tiden.

Och Ann följde henne verkligen överallt.

– Ann känner ju Marie-Claude sedan hon var liten, förklarade Ramona.

Boken tog tre år att förverkliga. En av utmaningarna var den romska översättningen som Ramona gjorde.

– Romanés är inte ett lätt språk att lära

Ramona Taikon Melker, Marie-Claude och Zdislaw Bilicki..

sig och just därför är en sådan här bok viktig, sade Ramona. Jag är glad över all den språkliga hjälp jag fått av min Káko Fred.

Det är också Ramona som har läst in boken på CD.

– Det är jätteroligt att boken nu även finns som talbok, sade Ramona, men det var verkligen en kraftansträngning att få till det. Jag är ju inte så van att läsa in romska texter så ibland gick det för fort och ibland var inte ljudmelodin den samma.

Sedan var det dags för Ramona att läsa några sidor ur boken på romanés.

Fred Taikon uttryckte en förhoppning om att kunna göra fler böcker med romska texter.

– Vi hoppas att staten ökar anslagen till att vitalisera minoritetsspråken. Vi skulle vilja lyfta fram fler romska författare.

Rosario tackade alla som varit inblandade i boken.

– Kanske är denna bok ingen kioskvältare, men alla de pengar som kommer in från försäljning av den kommer att läggas i en fond för att vi ska kunna producera fler böcker.

Författaren Gunilla Lundgren som var på plats tog tillfället i akt.

– Det är en fantastisk bra bok. Jag är ju själv författare och vet vilket jobb det är som ligger bakom. Att skriva i jagform är dessutom inte så lätt som man kan tro, särskilt inte när jaget är en liten flicka, men ni har verkligen lyckats. Det är en ung flicka som talar. En sådan här bok är verkligen vad vi behöver, i skolorna, ja överallt.

Mikrofoner plockades undan och det var dags för langos och mingel.

Förintelseforskare är också förnekare

Nyligen gav det engelska förlaget Routledge ut ”The Routledge History of The Holocaust”, ett stort verk om Förintelsen. Man skriver själva att detta kommer att bli ett standardverk för alla forskare inom området. 42 framstående forskare från olika länder har skrivit var-sin text i boken som är på drygt 500 sidor.

Men som vanligt är det främst den judiska Förintelsen som har fått fokus. Redan på baksidan av boken kan man läsa att den handlar om ”folkmord på judar och icke-judiska civila…” Att det var två folkslag som Hitler siktat in sig på att utrota nämns inte. Det romska folkets öde klumpas ihop med handikappade, krigsfångar och andra som nazisterna avlivade.

Att så många som en och en halv miljon romer kan ha förintats under andra världskriget av Hitlers hejdukar har fortfarande inte fått något större genomslag i den akademiska forskning om Förintelsen som idag pågår världen runt.

Men det har skett några, om än små, förändringar. Det finns allt fler forskare som engagerat sig i den romska Förintelsen. Detta är särskilt viktigt idag när antiziganism är ett betydligt större problem än antisemitism. Precis som under trettiotalet förvandlas en hel folkgrupp till syndabockar när ekonomin svajar och precis som då finns det politiker som drar nytta av de fördomar och förutfattade meningar som jäser under ytan. Ta bara Jobbik i Ungern till exempel.

Men det finns tre texter i detta stora verk som handlar om romer. Den ena, skriven av den romske forskaren Ian Hancock, handlar just om hur bortglömd den romska Förintelsen är. Den andra, skriven av David Gaunt som är knuten till Södertörns högskola, nämner också romer som en del av nazisternas mål under kriget. Även Kirk C. Allison nämner att lagen som kom 1935, som beskriver judar och romer som främmande raser, även stigmatiserade romerna på ytterligare ett sätt; de var ett vandringsfolk. Han berättar också om hur psykiatrikern Ritter började klassificera dem och hur han rekommenderade att de hamnade i koncentrationsläger.

Med detta sagt vill jag dock tillägga att det finns mycket matnyttigt i detta verk som också tar upp de mekanismer som ledde till Förintelsen. Det finns mycket om hur Förintelsen växte fram, hur den påverkade människor, kulturen och lagarna. Ja det finns mycket som är intressant i denna nya forskning.

Avsaknaden av forskning, eller snarare den småskaliga forskning som finns idag om romernas Förintelse, speglar dock det ointresse som fortfarande är högst påtaglig i de flesta länder i Europa. Detta i sin tur, tillsammans med politikernas oförmåga eller ointresse att verkligen ta tag i frågan, leder till en tyst sanktion av nedvärderingen av ett helt folk. Ett hån mot de grundvalar både FN och EU vilar på.

The Routledge History of The Holocaust, Routledge 2011

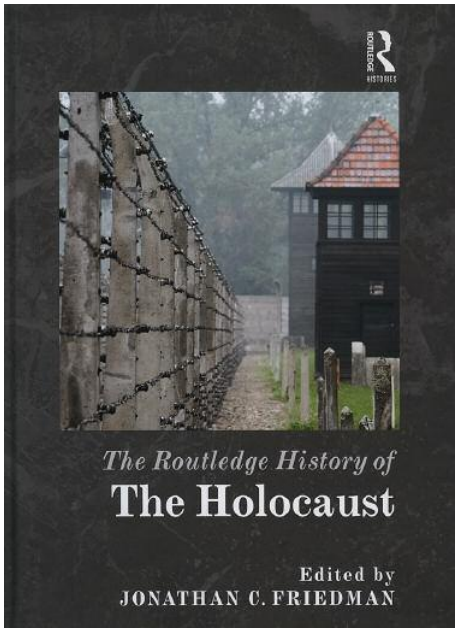

Aleksandr Pushkin och romerna

Aleksandr Pusjkin (1799-1837) måste vara den författare som först berättar om romer i ett litterärt verk. I dikten Romer, skriven 1824, berättar han om Aleko, en icke-rom, som slår följe med romer, hur Zemphira, en ung romsk kvinna, ledarens dotter, blir blixtförälskad i honom. Historien, som inte har ett lyckligt slut, för tanken till Viktor Rydbergs roman Singoalla, första gången publicerad 1857, men med historien förlagd till riddartiden.

Trots en romantiserad bild av romerna, det fria folket i Ryssland, får vi i dikten många ögonblicksbilder av det romska livet. Aleksandr Pushkin var verkligen där bland romerna i Bessarabien. Han berättar om deras tält och vagnar, hur de hänger mattor över vagnens sidor och sover under vagnen när det är kallt. Han berättar om hästarna och den dresserade björnen som drar i sin kätting. Han berättar om tidiga morgnar när ett mjölkaktigt skimmer ännu ligger över den ryska steppen, hur romerna vaknar och packar ihop hela lägret. Han berättar om sena kvällar när lägerelden falnar och den gamle ledarens mat kallnar på tallriken. Och så det spektakulära dråpet och det abrupta slutet. Friheten, menar Pushkins romska talesman, omfattar allt, även kärleken. Friheten äger vi tillsammans.

Aleksandr Pusjkin betraktas som en grundare av den moderna ryska litterära traditionen. Han skrev både lyrik, drama och epik, och han komponerade flera av den västerländska litteraturens mest betydelsefulla verk. I sin lyrik skrev han ofta om den ryska naturen och de ryska människornas typiska drag, i sagorna utgick han ifrån den ryska sagovärlden och i nyckelverk, som i versromanen Jevgenij Onegin, blottlade han det samtida ryska samhället.

Som dramatiker är Pusjkin mest känd för det historiska dramat Boris Godunov.

Pusjkins far tillhörde en av Moskvas och Rysslands äldsta adelsfamiljer, hans mor hade afrikanska (etiopiska) rötter.

Pusjkin och hans syskon uppfostrades i Napoleonkrigens skugga av franska guvernanter. Under skoltiden ägnade Pusjkin mycket tid åt fransk poesi och fick smeknamnet ”fransmannen”.

Under sina studier började han skriva dikter, varav många kom att publiceras, och han gick också med i den exklusiva litterära föreningen ”Arzams”.

Efter slutförd utbildning blev Pusjkin anställd som tjänsteman vid utrikesdepartementet men hans politiska dikter och gryende engagemang för sociala reformer retade den auktoritära tsarregimen. 1820 publicerade Pusjkin sin första längre dikt, den kontroversiella Ruslan och Ludmila, och han blev förflyttad från huvudstaden.

Den ofrivilliga tiden i exil – under vilken han inte kunde undgå att komma i konflikt med den lokala regimen var han än befann sig – blev den mest fruktbara perioden i Pusjkins korta liv och lade grunden till hans status som en av 1800-talets främsta ryska kulturgestalter.

1831 gifte sig Pusjkin med Natalja Gontjarova, men lyckan var tämligen kort. Till följd av rykten om att hans fru skulle ha bedragit honom med Georges d’Anthes utmanade Pusjkin sin rival på duell, och dog i sviterna av den skottskada han ådrog sig i pistolduellen.

Nyligen visade det sig att några blodfläckar i en soffa kom från Alexandr Pusjkin. Soffan stod i Pusjkins lägenhet – som i dag är museum – i Sankt Petersburg. 173 år efter att Pusjkin dödades i pistolduellen antar man därför även att han avled på just den soffan.

– Våra undersökningar gör att vi kan slå fast att det är författarens blod på den historiska soffan, sade Jurij Molin, vicedirektör på regionens rättsmedicinalverk.

Pusjkin sköts i magen av sin hustrus påstådde älskare Georges d'Anthès, och forskarna konstaterar att blodfläckarna stämmer överens med sårens placering på hans kropp.

Chefen för Pusjkin-museet, Galina Sedova, kallar upptäckten en "historisk sensation".

Pushkin's manuscript of the poem *The Gypsies* with his drawings.
1823

Marie-Claude – Jekh řomani šej

År 1969 utkom Katarina Taikons första Katitzi-bok. Några år innan, 1963, hade hon skrivit sin första bok: ”Zigenerska”. I förordet till den skriver hon: “Jag har velat ge en bild av de förhållanden som de knappt 900 zigenarna i Sverige levt och lever under.”

Katarina Taikon skildrar inte bara svårigheter utan berättar också om den gemenskap och glädje som fanns i hennes barndom. Men målsättningen är ändå att belysa de svåra levnadsförhållanden som de flesta romer i Sverige levde under.

Med “Zigenerska” beskrivs romernas verklighet inifrån för första gången i Sverige och bokens betydelse kan inte överskattas. Publicerandet ledde till 1960-talets första större debatt om romernas bostads- och utbildningssituation.

Det som Katarina Taikon blivit mest berömd för är ändå hennes självbiografiska böcker om Katitzi. Det finns nog inte ett bibliotek eller en skola i Sverige som inte nåddes av Katitzi-böckerna. Barnen sträckläste dem, de blev mycket populära och filmatiserades även.

Vad har hänt efter Katitzi? frågar sig många. Sverige är ett annat land nu och andra böcker behövs. Därför gläder jag mig över att boken om Marie-Claude kommit ut. Det är en vacker fotografisk bok som berättar om en nutida romsk flicka; Marie Claude. Hon är nio år och bor i Stockholm tillsammans med sin mamma, pappa och storebror. Berättelsen är skriven i “jagform” av Ann Eriksson, översatt till den romska varieteten kelderash av Ramona Taikon - Melker.

Ofta när vuxna skriver om barn i “jagform” känner man hur den vuxnes språk och erfarenheter tar över berättelsen. Så sker inte här. Man hör Marie Claudes röst genom hela boken. Hon är en kavat flicka som både gillar romsk dans och karate.

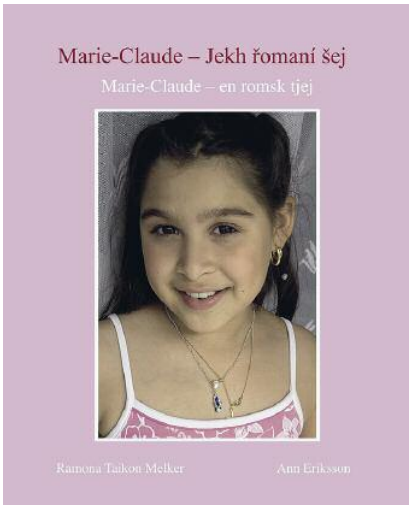

Hon går på utställning med sin faster och lär sig om romernas historia. Hon går i skolan som vilken annan nioåring som helst och på sommarlovet åker hon runt med sin familj i Sverige och säljer langos på marknader.

Boken har en rikedom av fina foton av Ann Eriksson, den är snyggt gjord, de många fotografierna har fått det fina papper som behövs: format, layout, den hårda pärmen gör att denna bok håller mycket hög kvalité.

Texter på romani chib och svenska löper parallellt genom boken och till boken finns även en CD där Ramona Taikon läser hela texten på romska. Detta gör att boken kan användas i modersmålsundervisning. Men den kan givetvis läsas av alla enbart för nöjes skull och för att lära känna en nutida romsk tjej. Den SKA finnas på Sveriges alla bibliotek och skolor!

Gunilla Lundgren

Asylsökande kämpar för sina rättigheter

Den 15 februari hölls ett möte med en grupp asylsökande romer i Säffle. Ryktet har spridit sig på Vintergatan, ett hyreshusområde där så gott som alla som är asylsökande bor., totalt omkring 200 flyktingar.

När vi anlände var en av lägenheterna redan fylld av folk som ville diskutera asylpolitiken i Sverige, sina egna fall och om vad man kan göra för att bygga en ny masskampanj för flyktingamnesti.

De flesta var romer, men även irakier som hotas av utvisning var med.

Stämningen var tryckt, bara några timmar tidigare hade polisen hämtat en familj som skulle utvisas.

– Det sker nästan dagligen, att polisen hämtar en familj, sa en av kvinnorna på mötet, som själv var rädd för att bli utvisad.

Flyktingarna på Vintergatan i Säffle lever under en stor press och stress. Att inte veta vilken dag som polisen knackar på dören för att hämta dem är påfrestande och rädslan för den dagen sätter sina spår.

– Det är en psykisk tortyr att leva i ovisshet. Jag fruktar för att utvisas till Kosovo, sa en annan flykting.

Situationen för romer som utvisas till Kosovo och Serbien är brutal. De förvisas till att bo på soptippar, barn mördas för sitt ursprung och man riskeras att dödas för att organen ska säljas vidare.

– Allt vi vill är att få leva i fred, att få arbete och ge våra familjer mat. Att inte behöva frukta för våra liv. Är inte det vad varje människa vill?, frågade en annan flykting.

En vecka senare deltog 150 personer i den demonstration för asylrätten som mötet i lägenheten beslutade sig för att genomföra.

På demonstrationen beslutade man sig också för att ansluta sig till Asylrörelsens landsomfattande protestdag för asylrätten den 20 mars.

Kristofer Lundberg/offensiv

Debatt

Billström borde skämmas

Foto: Pawel Flato

Kennet Lutti vågade verkligen ryta till mot migrationsminister Tobias Billström i Arbetarbladet nyligen. Det var befogat. Billström borde skämmas för allt strunt han påstått om de europeiska romerna.

Tobias Billström sitter säker och trygg här i Sverige och uttalar sig om människor som flyr för sitt liv undan misär och förföljelse. Han kan äta och dricka gott medan de han uttalar sig föraktfullt om i många fall tvingas hålla sig till vad de hittar i soptunnorna runtom i Europa.

Billström tycks tro på sina ministerkolleger runtom i Europa som berättar om hur fint de ordnat det för romerna i sina länder. Det är bra att journalister visat oss bilder och filmer om hur det ser ut i verkligheten om inte Billström själv orkar ta sig en titt på förhållandena. Man städar upp i ghettona med brutala metoder. Romerna ska bort från gatorna.

När bl a FN, Europarådets Thomas Hammarberg och Amnesty kritiserar de länder där förhållandena är värst försvarar sig dessa länder med att de skrivit under minoritetskonventioner och t o m gett romerna utökade rättigheter. Hur kommer det sig då att majoriteten av romerna i Östeuropa och på Balkan fortfarande bor i ghetton, under broar, i undermåliga bostadsområden där kommunerna inte asfalterar vägarna och inte ordnar med vatten och el?

Listan på missförhållanden kan göras lång. Om romerna skulle ha samma chans till boende och utbildning som majoritetsbefolkningarna skulle de knappast fly från de länder där de bott i generationer och där de begravt sina släktingar. Men Tobias Billström är kanske av annat virke? Han skulle kanske stanna kvar i ett land som vill utestänga honom från medborgerliga rättigheter? Hur vore det om Billström och regeringskollegerna skulle testa en vardag utan mänskliga rättigheter?

EU-politikerna, även svenska, har skålat i champagne för Schengenavtalet och Lissabonfördraget. Det har talats om fri rörlighet, men man har glömt att säga högt att denna frihet inte rör romerna, ett folk som funnits i Europa sedan 1300-talet. Har man glömt att romerna är en del av den europeiska kulturhistorien och faktiskt också en del av europeisk krigshistoria? Svenska krigsherrar använde sig av romer som soldater under hela medeltiden. Romerna ingick också i andra härar runtom om i Europa.

Romernas villkor är ingen partipolitisk fråga utan en övergripande fråga om lika rätt och värde för alla människor. Det säger sig ju också de flesta hålla med om. Varför kan man då inte stå för detta i praktiken? Romerna kan inte vänta längre medan tjänstemännen och politikerna äter sina middagar och fraktas i första klass för att studera romernas villkor från ovan.

Domino Kai - dramapedagog

Resande hoppas på ursäkt i Skottland

Förhoppningar om en ursäkt för de fruktansvärda "etniska rensningar" av romska samhällen har återupplivats.

Samtal om skandalen har tidigare brutit samman. Men nyligen sade en skotsk regeringstalesman att frågan fortfarande var öppen.

– Vi är fortsatt mycket villiga att diskutera denna fråga och de fel som gjordes i det förflutna, sade han.

Generationer av romska barn i Skottland togs från sina familjer som en del av en kampanj som syftade till att "utrota" deras resandekultur.

En kampanj, som backas upp av kända skotska romer, har inletts för att uppnå en formell ursäkt för skandalen.

– Vårt samhälle har lidit av kränkningar och fördomar i händerna på myndigheterna i århundraden, sade Smith, 62. Men det mest skamliga av allt var att de slet barnen från sina föräldrar, eftersom det hade beslutats att resande var för ociviliserade för att kunna ta hand om dem. Myndigheterna beslutade att resandelivet inte var passande för ett barn och de skapade fruktansvärda myter om att alla romer var fyllon och dagdrivare. Vi behöver en bekräftelse av de värsta handlingarna för att kunna gå vidare.

År 2008 var premiärminister Alex Salmond på väg att utfärda en ursäkt som den de australiska myndigheterna gav aboriginerna.

Church of Scotland överväger också att be om ursäkt till romerna efter århundraden av diskriminering.

Daily Record

Böcker på é romani chib

Den 14 februari satte jag på radion med intresse. Det hade annonserats att en serie om litteratur på Sveriges fem nationella minoritetsspråk skulle inledas med ett inslag om böcker på romani chib. Jag hade dessutom blivit intervjuad av två radiojournalister inför programmet.

När programmet var slut var jag besviken. Varför frågar man mig om man inte alls bryr sig om vad jag säger? En av de intervjuade i programmet påstod bland annat att det inte finns någon litteratur alls på romani chib i Sverige.

Detta har jag nu hört i radio, TV, på konferenser och möten i åratal. Det är sant att det finns förfärande få böcker på romani chib, men just därför måste vi hjälpas åt att berätta om de få som finns.

Jag hör det ofta upprepas: "Folk vet ingenting om hur romerna behandlades under andra världskriget!" Eller: "Det är skandal att det inte finns upplysning om att romerna också förföljdes och dödades av nazisterna!" Samtidigt finns den prisbelönta serieboken "Sofia Z 4515" med text på svenska och romani chib. Det vill säga, den finns på bokförlaget, men inte på skolorna…

Eller boken "Svarta Rosor – Kale Ruze", där tio romska författare från tio länder intervjuas och där det ingår texter på deras språk.

Båda dessa böcker är utgivna av det lilla Bokförlaget Tranan. Den krassa verkligheten är att ambitiösa små förlag inte kan ge ut böcker om ingen köper dem.

Det är därför vi måste hjälpas åt att sprida information om böcker som finns när vi har möjlighet. Boken om Nadja, tjejen från Tanto av Ann Eriksson och Karine Mannerfelt har parallell text på Romani chib och svenska och nu finns även den fina tvåspråkiga barnboken "Marie-Claude – Jekh řomani šej" av Ramona Taikon Melker och Ann Eriksson. Armas Linds självbiografi "Caleb" borde finnas på svenska bibliotek, likaså Liv Borges "Solens og månens barn" och "Maritza & Sebastian" av Domino Kai.

Det finns mycket skrivet som är värt att översätta, t ex "Settela" av den holländske författaren Aad Wagenaar, "Winter Diary" av ungerska poeten Károly Bari eller "A false dawn" av slovakiska Ilona Lacková. University of Hertfordshire Press i Storbritannien har en mycket spännande utgivning.

Det handlar inte om konkurrens! Nyfikenhet inför en bok skapar intresse för andra. Här kommer därför en lista på några av de böcker jag skrivit i samarbete med romer. Sprid den gärna på bibliotek och skolor och skapa därigenom en efterfrågan på fler böcker skrivna av romer!

Gunilla Lundgren

Vill du läsa mer om dessa böcker, gå till:

www.Gunilla-Lundgren.se

Böckerna finns till försäljning på Rinkeby Bibliotek

- **Zenia, en zigenerska**. Lundgren/Tan Mercowicz/Jacobson (Alfabeta Bokförlag 1991)
- **Aljosha zigenarhövdingens pojke** Lundgren/Dimiter Taikon/Eriksson (Bonnier/Carlsen 1998)

O Alyosha, o siav le birevosko. Översatt till romska av Hasse J Columbus & Jonny G Ivanovitch. (Podium 2001)

- **Tariq, bergets hövding** Lundgren/Tariq Chowhry. (Cura Läseteket 1999)

O Tariq, o birevo la plajako Översatt till romska av Columbus/Ivanovitch (Podium 2001)

Utan hus utan grav- Bi kheresko bi limoresko. Romska sånger och dikter Medredaktörer Donald Kenrick, Fred Taikon, Adam Szoppe (W&W 2002)

- **Svarta Rosor- Kale Ruze**. Romsk litteratur, kultur och historia. Med texter av Papusza, Katarina Taikon, Veijo Baltzar, Liv Borge, Valdemar Kalinin, Ljatif Demir, Rajko Djuri´c, Margita Reiznerová, Charles Smith, Mariella Mehr, Joaquin Albaicín, Malik Faltin Fredriksson. (Bokförlaget Tranan 2003)
- **Cirkusliv, ett år med Brazil Jack** Lundgren/Jacobson (LL- förlaget 2009)
- **Tio pinnar i luften**. Sagor, sånger och gåtor på nationella minoritetsspråk och svenska Lundgren/Eriksson m.fl. (Skolverket 2010)

POSTTIDINING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

diskrimineringsombudsmannen

Anmäl diskriminering till DO

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering kan du anmäla det till DO.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln på 08-120 20 700. Rådgivningen har öppet måndag mellan kl. 10.00-11.30 och 13.00-15.00 samt tisdag-fredag mellan kl. 9.00-11.30 och 13.00-15.00.

Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats

www.do.se